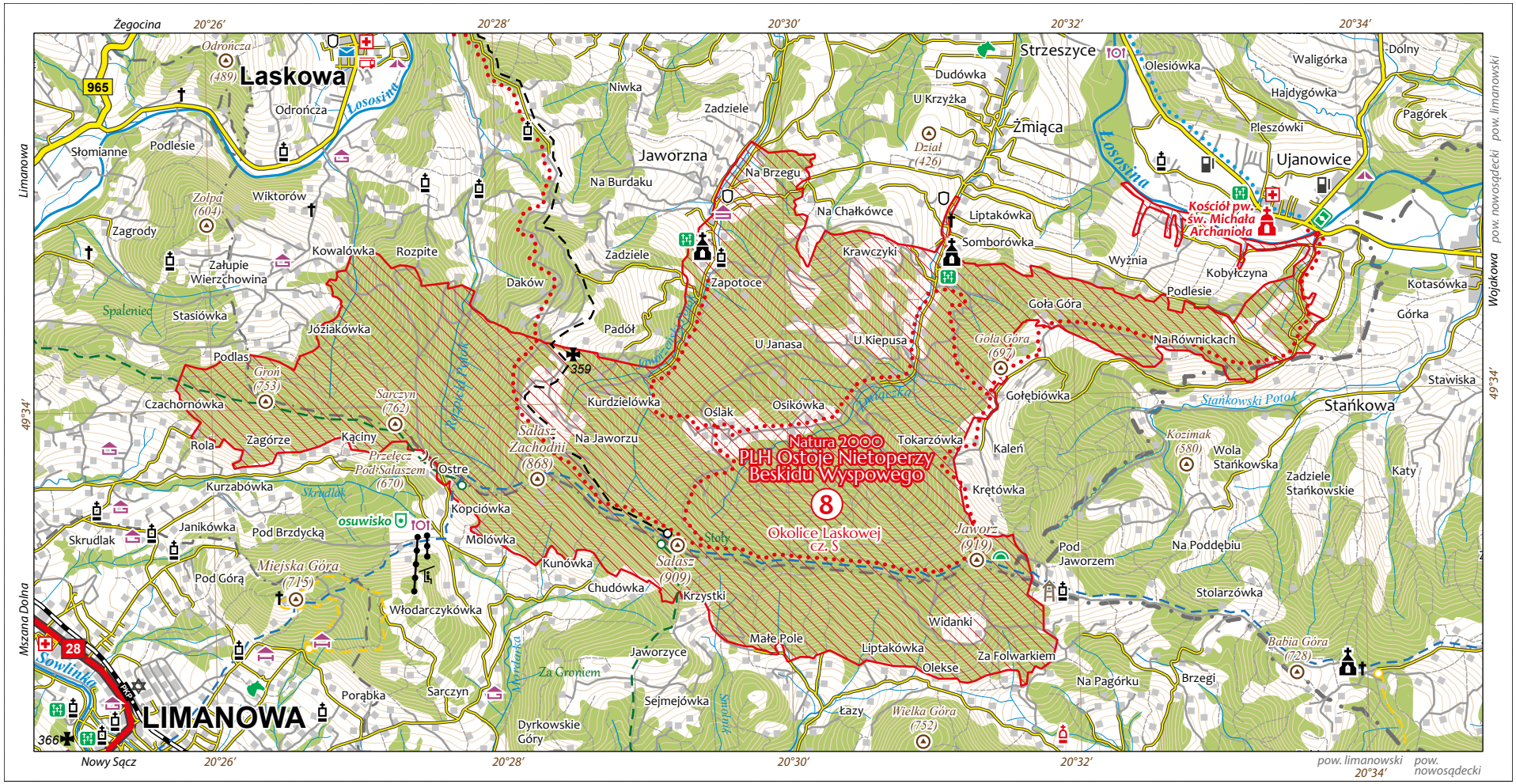

KOŚCIÓŁ PRZEMIENIENIA PAŃSKIEGO W JAWORZNEJ został wzniesiony z kamienia w 1932 r. Odznacza się stylem neogotyckim i posiada trzy nawy. Świątynia jest miejscem kultu Pana Jezusa Miłosiernego, a ma to związek ze słynącą łaskami figurą, która według podań ludowych chroniła mieszkańców podczas epidemii cholery. Pierwotnie stała na słupie, ale po zwaleniu przez silny wiatr (nie doznając żadnych uszkodzeń) została umieszczona w murowanej kapliczce, a później w ołtarzu głównym kościoła. Wśród wyposażenia świątyni uwagę przykuwają: zdobione ołtarze, ambona, drewniane płaskorzeźby stacji Drogi Krzyżowej, ołtarz główny z cudowną figurą oraz dwa ołtarze boczne z obrazami.

Ten niepozorny murowany kościół szczyci się prawdopodobnie rekordową liczbą nietoperzy na metr kwadratowy poddasza w Polsce! Zamieszkują je kolonie rozrodcze trzech gatunków nietoperzy, przy czym te tworzone przez gatunki będące przedmiotem ochrony obszaru Natura 2000 – podkowca małego i nocka orzęsionego są naprawdę pokaźne. Kolonia podkowca liczy ok. 100 osobników, zaś nocka orzęsionego ponad 800 osobników, należąc tym samym do największych w naszym kraju. Tu także, dla zachowania tak cennego stanowiska przeprowadzono różnorodne działania ochronne, w tym remont i wymianę pokrycia dachu (2010 rok), budowę platformy na guano oraz rozmaite adaptacje optymalizujące warunki siedliska w obrębie strychu.

9 Kościół w ŁĄCKU

Obszar poza powiatem limanowskim

Kościół w Łącku

przedmiot ochrony: podkowiec mały
nocek duży

Nietoperze bytują na strychu kościoła.

Jak już pisaliśmy we wstępie tego rozdziału, obszar „Ostoje Nietoperzy Beskidu Wyspowego" obejmuje także miejsca znajdujące się poza powiatem limanowskim. Na strychu kościoła w Łącku bytują nocki duże i podkowce małe, w kościele w Podegrodziu istnieją kolonie nocka dużego, a w kościele w Jazowsku swe letnie kryjówki mają nocek duży i podkowiec mały.

KOŚCIÓŁ W ŁĄCKU PW. ŚW. JANA CHRZCICIELA

został wybudowany w roku 1728. Świątynia jest murowana, posiada trzy nawy i kwadratową wieżę. Według podań miejscowej ludności kościół został wzniesiony z materiałów pochodzących z rozbiórki zamku w Maszkowicach, którego właścicielem był Zyndram – znany z bitwy pod Grunwaldem. Wnętrza świątyni skrywają wczesnobarokowy ołtarz główny oraz kamienną chrzcielnicę – oba elementy pochodzą z 1493 roku.

Kilkanaście lat temu na strychu kościoła bytowała bardzo liczna grupa osobników nocka dużego. Obecnie łączna liczba osobników obu gatunków nie przekracza trzydziestu nietoperzy. Prawdopodobnie jest to spowodowane iluminacją budynku.

Kościół w Podegrodziu

Kościół 10 W PODEGRODZIU

Obszar poza powiatem limanowskim

KOŚCIÓŁ W PODEGRODZIU PW. ŚW. JAKUBA APOSTOŁA pełni funkcję kościoła parafialnego i wybudowany został w miejscu poprzedniej, zniszczonej w pożarze, drewnianej świątyni. Budowa trwała w latach 1830-1835. Budowla została wzniesiona z cegły i otynkowana, a dach pokrywa blacha. Odznacza się stylem klasycystycznym. Posiada trzy nawy i półkolistą absydę. Zamknięte półkoliście prezbiterium otaczają dwie zakrystie. Z przodu stoi kwadratowa wieża z trzema dzwonami i baniastym hełmem. Pod koniec XX wieku dobudowano czworoboczną kaplicę św. Ojca Stanisława Papczyńskiego. Obok kościoła znajduje się jego pomnik oraz pomnik patrona świątyni. Wewnątrz uwagę przyciągają: sklepienia kolebkowe i żaglaste, polichromia przedstawiająca świętych, ołtarz główny z 1865 r., dwa ołtarze boczne, marmurowa chrzcielnica, barokowe organy, XIX-wieczna ambona z płaskorzeźbami, stare kielichy, monstrancje i ornaty (najstarszy z XVI w.), obrazy i rzeźby.

Kościół funkcjonuje jako stanowisko kolonii rozrodczych nocka dużego i gacka brunatnego.

Nocek duży

nocek duży **przedmiot ochrony:**

W kościele w Podegrodziu jest kolonia nocka dużego.

11 Kościół w JAZOWSKU

Obszar poza powiatem limanowskim

przedmiot ochrony: podkowiec mały
nocek duży

Strych kościoła w Jazowsku posiada kryjówki letnie nocka dużego i podkowca małego.

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. NARODZENIA NAJŚWIĘTSZEJ MARII PANNY W JAZOWSKU odznacza się stylem późnobarokowym. Został wybudowany staraniem miejscowego proboszcza w 1717 r. Świątynia jest murowana i posiada jedną nawę, prezbiterium, kruchtę, wieżę, zakrystię oraz trzy portale z XVI i XVII wieku. Na kwadratowej wieży znajdują się trzy dzwony: „Maryja", „Jan" i „Piotr". Świątynia oraz cała miejscowość jest od wieków ośrodkiem kultu maryjnego, a to za sprawą łaskami słynącego obrazu Matki Boskiej Szkaplerznej z XV wieku. Cudowny obraz przyciąga rzesze pielgrzymów i jest niewątpliwie najcenniejszym elementem wyposażenia kościoła. Ołtarz główny, w którym znajduje się obraz, jest wykonany z drewna i pozłacany (I poł. XVIII w.). Ołtarze boczne również pochodzą z podobnego okresu - są drewniane, pozłacane i pokryte polichromią, a ołtarz w kaplicy bocznej i stary ołtarz w nawie głównej są datowane na XVII wiek. Cennymi elementami wyposażenia są także: obrazy namalowane w XVII wieku, organy dwunastogłosowe, rzeźby świętych z XVIII w., rokokowa ambona (I poł. XVIII w.), chrzcielnica późnobarokowa, zabytkowe naczynia liturgiczne. Od 1971 roku kościół znajduje się w rejestrze zabytków.

Kościół w Jazowsku

Poddasze jest stanowiskiem kolonii rozrodczych nocka dużego i podkowca małego. Obie kolonie są obecnie niewielkie, niemniej jednak na tym terenie bardzo cenne. Zimą 2015 roku przeprowadzono remont dachu, a także instalację adaptacji poprawiających warunki siedliskowe na strychu. W otoczeniu obiektu nasadzone liniowo nasadzone są ciągi drzew, których zadaniem jest utworzenie bezpiecznych tras przelotu.

Na zakończenie dodajmy, że wszystkie prace remontowe i instalacyjne wykonywane w obrębie poddaszy budynków będących stanowiskami nietoperzy, realizowane są w sezonie zimowym tj. od początku października, do końca marca. Ich przebieg nie zagraża zwierzętom, ponieważ w tym czasie przebywają one w podziemnych schronieniach zimowych.

Zimujący nocek duży

OSTOJA GORCZAŃSKA

obszar siedliskowy

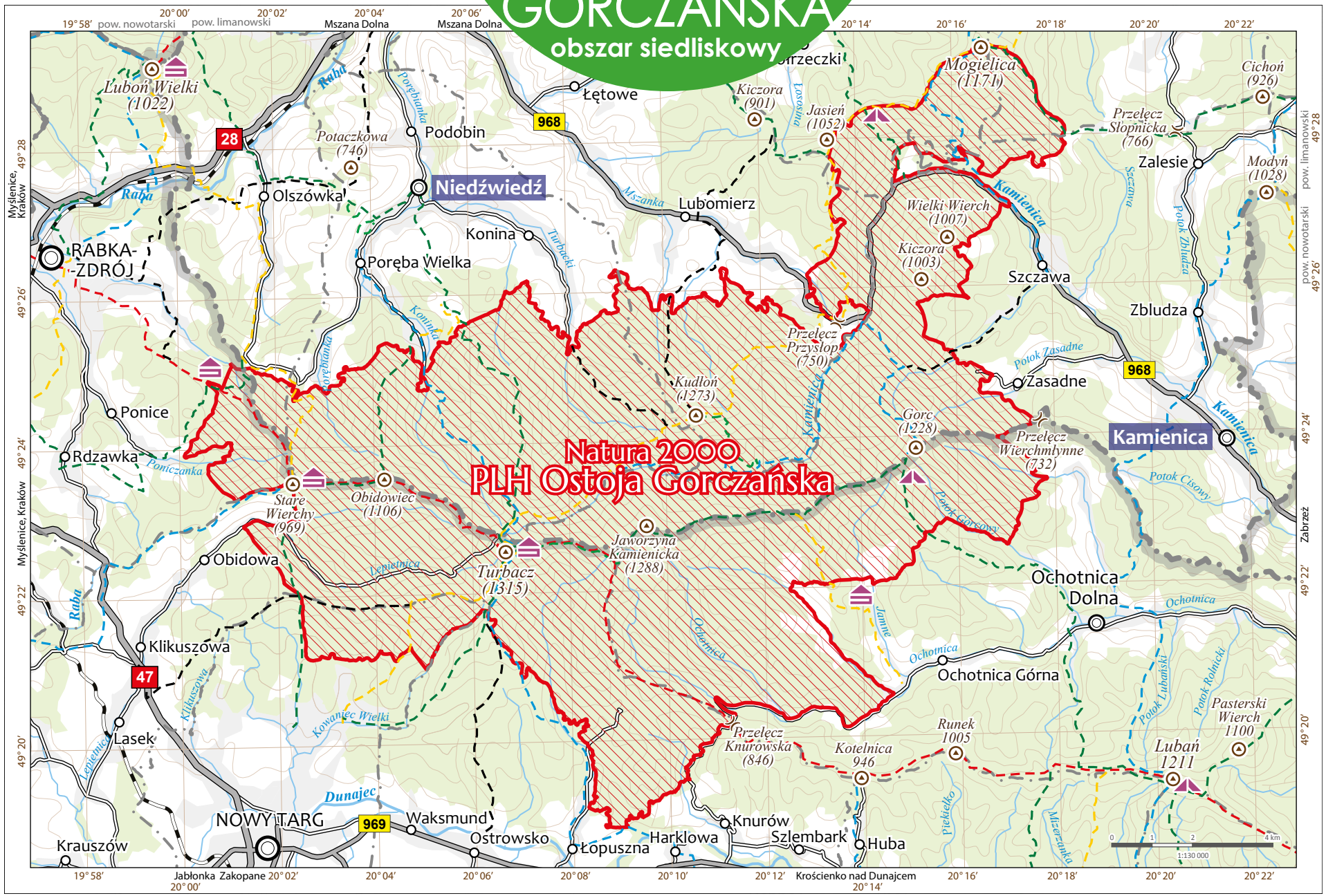

Polana Nowa

Natura 2000

OSTOJA GORCZAŃSKA

PLH120018

Specjalny obszar ochrony siedlisk „Ostoja Gorczańska" zajmuje powierzchnię 17 997,9 ha, z czego ponad połowa znajduje się na terenie powiatu limanowskiego (9 939 ha). Obszar został utworzony na podstawie przepisów dyrektywy siedliskowej i oznaczony kodem PLH120018. Administracyjnie leży w granicach powiatu limanowskiego (gmina wiejska Mszana Dolna, Słopnice, Dobra, Niedźwiedź, Kamienica) oraz powiatu nowotarskiego (w gminach: gmina i miasto Nowy Targ, gmina i miasto Rabka-Zdrój, Ochotnica Dolna).

Projekt obszaru zgłoszony przez nasz kraj uzyskał akceptację Komisji Europejskiej 25 stycznia 2008 r. Organem zarządzającym i sprawującym nadzór nad obszarem „Ostoja Gorczańska" jest Dyrekcja Gorczańskiego Parku Narodowego. Obszar Natura 2000 zbiega się z krajowymi formami ochrony przyrody: wspominany Gorczański Park Narodowy (38,89%), Południowomałopolski Obszar Chronionego Krajobrazu (58,11%), Rezerwat przyrody „Mogielica" (0,03%) oraz z obszarem ptasim „Gorce".

„Ostoja Gorczańska" rozciąga się w paśmie Gorców i Mogielicy oraz w dolinach potoków Jamne i Jaszcze. Nie obejmuje natomiast obszaru leśnego pomiędzy Nowym Targiem i Łopuszną, a także silnie zurbanizowanych terenów.

Obszar obejmuje w przeważającej większości tereny leśne. Dominują tutaj kwaśne i żyzne buczyny karpackie, jaworzyny i bory świerkowe w reglu dolnym oraz świerczyny w reglu górnym. Doliny potoków porastają łęgi olszowe. Zbiorowiska nieleśne tworzą najczęściej łąki i ziołorośla górskie. Największy odsetek stanowią lasy mieszane oraz lasy iglaste. Obszar umiejscowiony jest na fliszu karpackim płaszczowiny magurskiej. Północne stoki wzniesień często ozdobione są wychodniami skalnymi zbudowanymi z piaskowca. Gdzieniegdzie występują małe jaskinie szczelinowe. Płaskie grzbiety opadają do głębokich dolin, a w wysokich partiach znajdują się duże polany, ulegające powolnemu procesowi zarastania wskutek zaprzestania wypasu owiec i bydła. Sieć potoków stanowiących dopływy Dunajca i Raby jest bardzo gęsta na tym obszarze. W miejscach o wilgotnym podłożu można spotkać eutroficzne młaki. W szczytowych partiach Turbacza znajduje się kilka płatów torfowisk.

W obrębie obszaru „Ostoja Gorczańska" zaobserwowano 13 gatunków z załącznika II dyrektywy siedliskowej oraz rozpoznano 17 rodzajów siedlisk z załącznika I dyrektywy siedliskowej. Najcenniejsze wydają się być naturalne kompleksy leśne oraz łąki, na których bytują duże drapieżniki (rysie, wilki oraz przechodni niedźwiedź)

data akceptacji przez KE	25 stycznia 2008 r
powierzchnia:	17997,9 ha
obszar administracyjny:	powiaty limanowski i nowotarski
poł. geograficzne:	Gorce, pasmo Mogielicy, doliny potoków Jamne i Jaszcze
typ obszaru:	specjalny obszar ochrony siedlisk

WARTO WIEDZIEĆ

Typy siedlisk przyrodniczych występujących na obszarze „Ostoja Gorczańska" wymienionych w załączniku I dyrektywy siedliskowej:

- Pionierska roślinność na kamieńcach górskich potoków
- Górskie i niżowe murawy bliźniczkowe
- Ziołorośla górskie i ziołorośla nadrzeczne
- Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie
- Górskie łąki konietlicowe użytkowane ekstensywnie
- Torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą (żywe)
- Torfowiska wysokie zdegradowane, lecz zdolne do naturalnej i stymulowanej regeneracji
- Torfowiska przejściowe i trzęsawiska
- Źródliska wapienne ze zbiorowiskami
- Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk
- Ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami
- Kwaśne buczyny
- Żyzne buczyny
- Bory i lasy bagienne
- Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe
- Górskie bory świerkowe

Stado owiec na Hali Długiej

Krokusy

i zwierzęta kopytne (dziki, jelenie, sarny). Spośród około 940 gatunków roślin naczyniowych wiele jest rzadkich i zagrożonych, objętych ochroną prawną. W lesie buczynowym gniazdują ptaki: puchacz, jarząbek, muchołówka mała, muchołówka białoszyja. Najwięcej gatunków ptaków uwzględnionych w dyrektywie ptasiej występuje w świerczynach górnoreglowych i strefie przejściowej. Można spotkać tutaj głuszca, jarząbka, dzięcioła trójpalczastego, dzięcioła czarnego, dzięcioła białogrzbietego, sóweczkę, puszczyka uralskiego, włochatkę, orła przedniego. W dolinach potoków bytują wydry, kumaki i traszki, a w wodach żyją pstrągi potokowe i głowacze pręgopłetwe. Na odcinku Kamienicy mogą być także obecne śliz i strzebla.

Podstawowym celem ochrony obszaru „Ostoja Gorczańska" jest utrzymanie odpowiedniego stanu siedlisk przyrodniczych, zachowanie puszczańskiego charakteru dla ochrony dużych drapieżników, utrzymanie populacji rzadkich i zagrożonych ptaków (zwłaszcza głuszca, dzięcioła trójpalczastego, sóweczki, puszczyka uralskiego).

Obszar „Ostoja Gorczańska" jest narażony na różne czynniki wewnętrzne i zewnętrzne negatywnie wpływające na jego stan. Poważnym problemem jest sukcesja naturalna spowodowana zaprzestaniem wypasu owiec i bydła. Powoduje ona zarastanie i degradację cennych pod względem różnorodności biologicznej łąk i muraw bliźniczkowych. Problem wynika przede wszystkim z nieopłacalności pasterstwa, rozdrobnienia własności prywatnej i niechęci do prowadzenia gospodarki rolnej w górach. Dopłaty dla rolników do tego typu działalności nie są wystarczające, a procedury uzyskania zbyt skomplikowane.

Dla kompleksów leśnych bezpośrednim zagrożeniem jest nadmierna wycinka drzew przez prywatnych właścicieli oraz inwestycje sportowo-rekreacyjne, które wymagają wylesienia terenu i zainstalowania oświetlenia. Duże drapieżniki wymagają stworzenia odpowiednich korytarzy migracyjnych poprowadzonych w poprzek ruchliwych dróg. Zagrożeniem dla ciągłości ekologicznej ekosystemów jest także wprowadzanie osadnictwa w głąb terenów dotąd niezamieszkanych.

Panorama Gorców z polany nad Przełęczą Przysłopek

Omszałe wejście
do „Zbójeckiej Jamy”

WARTO WIEDZIEĆ

Gatunki zwierząt występujące na obszarze „Ostoja Gorczańska” wymienionych w art. 4 dyrektywy ptasiej i w załączniku II dyrektywy siedliskowej:

- Kumak górski (Bombina variegata)
- Wilk szary (Canis lupus)
- Biegacz gruzełkowaty (Carabus variolosus)
- Zalotka większa (Leucorrhinia pectoralis)
- Wydra europejska (Lutra lutra)
- Ryś euroazjatycki (Lynx lynx)
- Nocek duży (Myotis myotis)
- Podkowiec mały (Rhinolophus hipposideros)
- Traszka grzebieniasta (Triturus cristatus)
- Traszka karpacka (Triturus montandoni)
- Niedźwiedź brunatny (Ursus arctos)
- Poczwarówka zwężona (Vertigo angustior)

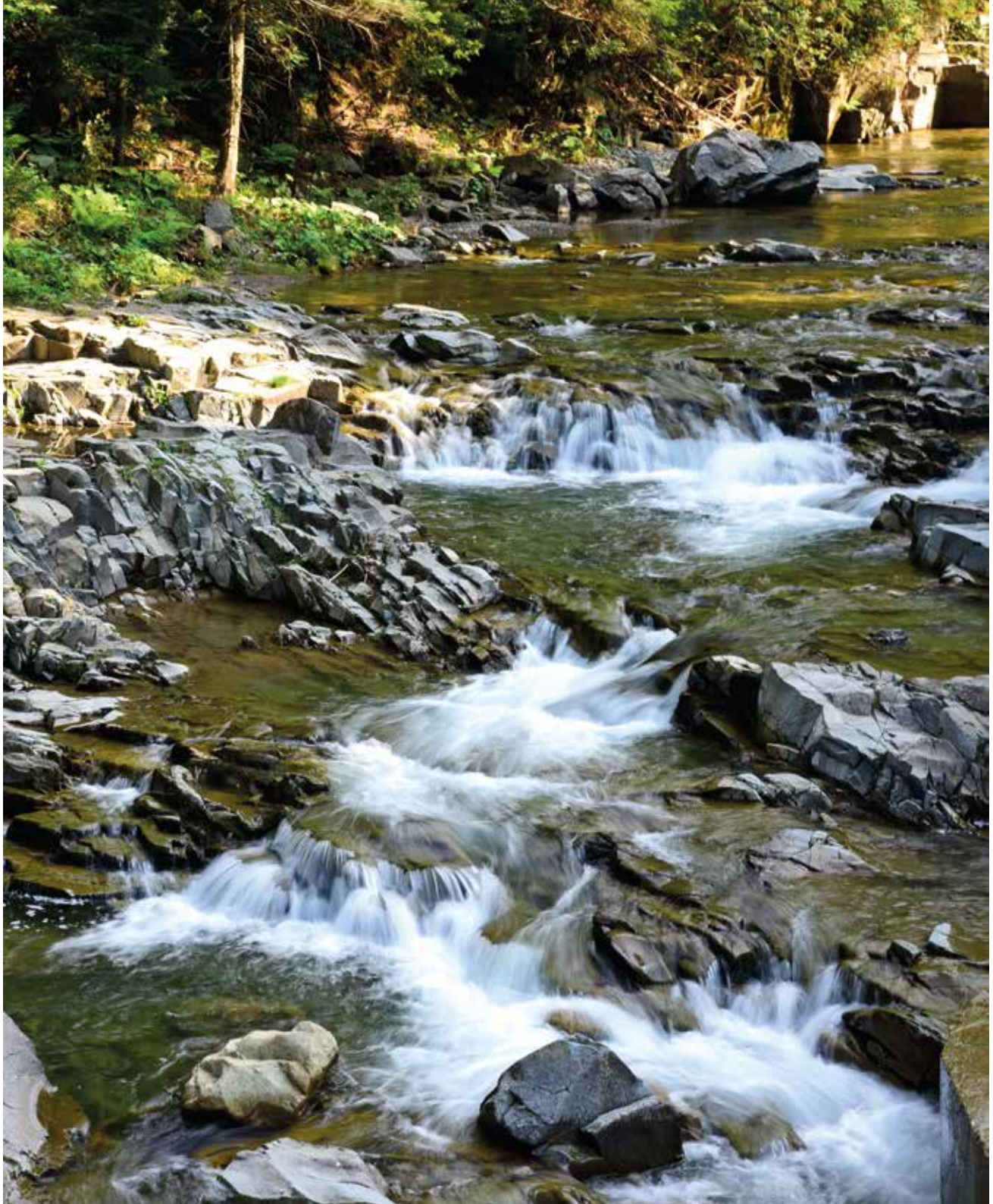

Na zdjęciach:
z lewej - wodospad „Spad" na Kamienicy Gorczańskiej w Szczawie, z prawej - skaliste koryto Kamienicy Gorczańskiej w Rzekach

Natura 2000

KOSTRZA

PLH120009

Lilia złotogłów

data zaproponowania jako OZW	25 stycznia 2008 r.
powierzchnia:	36,4 ha
obszar administracyjny:	powiat limanowski
poł. geograficzne:	Beskid Wyspowy, góra Kostrza
typ obszaru:	specjalny obszar ochrony siedlisk

Specjalny obszar ochrony siedlisk „Ostoja Gorczańska" Specjalny obszar ochrony siedlisk „Kostrza" został zaproponowany przez Polskę jako obszar mający znaczenie dla Wspólnoty 25 stycznia 2008 r. Wytyczono go na powierzchni 36,4 ha – w całości na terenie powiatu limanowskiego, w gminie Jodłownik. Obszar otrzymał kod PLH 120009. Geograficznie położony jest w Beskidzie Wyspowym, na północnych stokach stromego wzniesienia Kostrza. Obszar Natura 2000 pokrywa się z krajową formą ochrony przyrody – rezerwatem o takiej samej nazwie (mapka rezerwatu na str. 41).

Obszar „Kostrza" porasta las liściasty, a w szczególności żyzna buczyna karpacka (*Dentario glandulosae - Fagetum*) z drzewami liczącymi około 150 lat. Około 10% drzewostanu stanowi jodła, a gdzieniegdzie pojawiają się pojedynczo: jawor, czeremcha, modrzew. Na bardziej stromych zboczach i w głębokich jarach spotkać można jaworzynę górską (*Tilio platyphyllis – Acerion pseudoplatani*), która tworzy zespoły leśne z miesięcznicą trwałą oraz z bardzo rzadkim i zagrożonym wyginięciem gatunkiem paproci – **języcznikiem zwyczajnym** (*Phyllitis scolopendrium*). Na terenie Beskidu Wyspowego odkryto tylko kilka miejsc występowania tego chronionego gatunku. W drzewostanie jaworzyny znajduje się przede wszystkim wiąz górski i jawor, a w domieszce lipa szerokolistna, buk i jodła. Inne rośliny występujące na obszarze „Kostrza" to: kopytnik pospolity, paprotka zwyczajna, lilia złotogłów, paprotnik kolczysty, bluszcz pospolity, pierwiosnek wyniosły, przytulia wonna, goryczka trojeściowa. Runo leśne jest bogate i wielowarstwowe, o charakterze ziołoroślowym. W gęstwinie lasu bytują duże ssaki – dziki, sarny oraz zające szaraki. Podłoże stanowią utwory fliszu karpackiego, głównie piaskowce gruboławicowe i łupki, a na powierzchni znajdują się łupki pyłowcowe lub margliste.

Głównym celem ochrony obszaru jest utrzymanie obydwu leśnych siedlisk przyrodniczych. Ogólne zalecenia dotyczące ochrony zostały zawarte w planie ochrony Nadleśnictwa Limanowa. Ze względu na istnienie na tym obszarze rezerwatu przyrody stan siedlisk jest dobry i nie ma większych problemów z ich ochroną, która ma raczej bierny charakter. Jedynie w obrębie buczyny karpackiej wycinane są pojedyncze sztuki świerka pospolitego, jeśli jego ilość w danym miejscu jest zbyt duża, aby nie powodował on zakwaszenia gleby. W jaworzynach szczególną uwagę należy zwrócić na stanowiska języcznika zwyczajnego, chroniąc go przed inwazyjnymi gatunkami. Obszarem zarządza Nadleśnictwo Limanowa, a bezpośredni nadzór sprawuje Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Krakowie.

Fragment szlaku zielonego przez Ostoję Kostrza

Natura 2000

LUBOŃ WIELKI

PLH120043

Szlak żółty przez gołoborze na stoku Lubonia Wielkiego

data zatwierdzenia przez Komisję Europejską	12 grudnia 2008 r.
powierzchnia:	33,63 ha
obszar administracyjny:	powiat limanowski i myślenicki
poł. geograficzne:	Beskid Wyspowy, góra Luboń Wielki
typ obszaru:	specjalny obszar ochrony siedlisk

Specjalny obszar ochrony siedlisk „Luboń Wielki" został wyznaczony na powierzchni 33,63 ha na terenie dwóch gmin: Mszany Dolnej (w.) w powiecie limanowskim oraz Lubień w powiecie myślenickim. Geograficznie obszar zlokalizowany jest w Beskidzie Wyspowym, na górze o tej samej co obszar nazwie. Komisja Europejska zatwierdziła go jako obszar mający znaczenie dla Wspólnoty decyzją z dnia 12 grudnia 2008 r. Obszar całą swoją powierzchnią zawiera się w granicach Rezerwatu przyrody „Luboń Wielki" oraz Południowomałopolskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.

Obszar „Luboń Wielki" obejmuje górną część wzniesienia wraz z grzbietem na południowym zboczu. Przedmiotem ochrony jest osuwisko fliszowe – jedyne tak duże w tej części Beskidów i bardzo rzadkie w całych Karpatach siedlisko. W centralnej części osuwiska znajduje się 180-metrowa krawędź ściany osuwiskowej, która zakończona jest urwiskiem o wysokości 30 m. W niszy występują bloki skalne, grzędy i garby nazywane

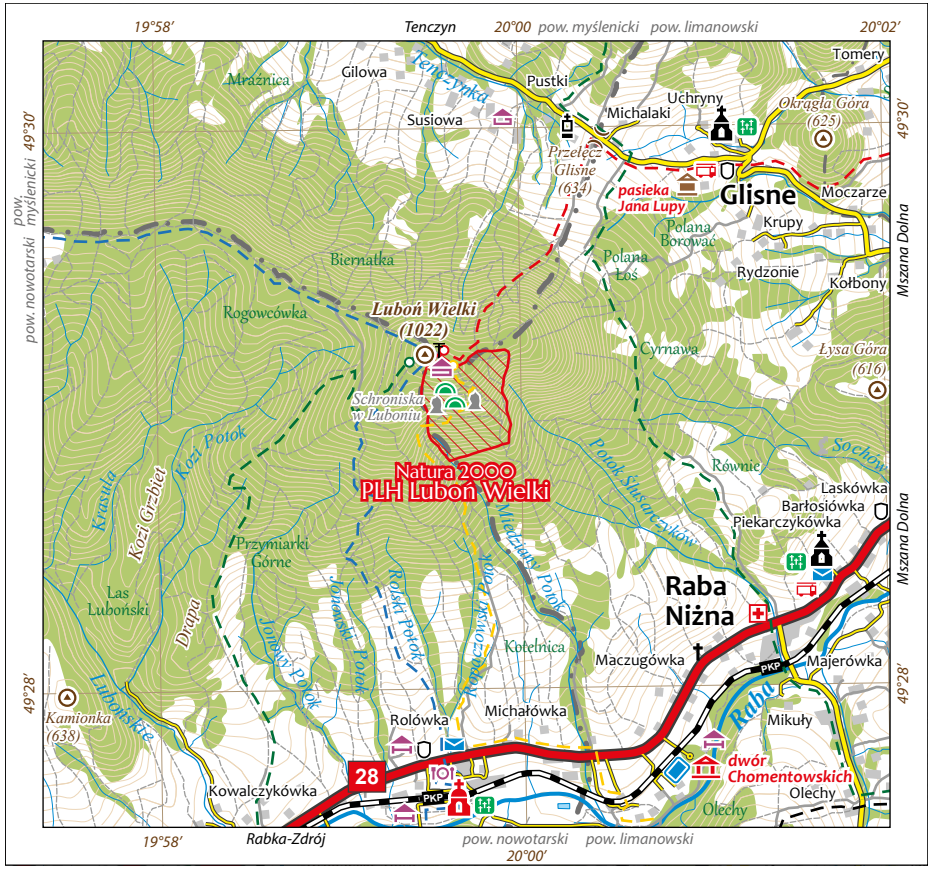

Próg skalny opadający do „Dziurawych Turni”

„Dziurawymi Turniami”. Między nimi powstają szczeliny, rowy skalne i jaskinie. Największą z nich jest Jaskinia na Luboniu Wielkim posiadająca 26 metrów długości i 9 metrów deniwelacji. Poniżej, na jęzorze osuwiskowym o powierzchni około 2,5 ha, znajdują się gołoborza – rzadkie i unikalne na terenie Beskidów Zachodnich.

Ze względu na osuwiskowy i skalisty charakter wykształciły się tutaj gleby brunatne kwaśne oraz gleby inicjalne i skaliste. Obszar porasta żyzna buczyna karpacka, a w dolnych partiach bór jodłowo-świerkowy. Specyfika podłoża determinuje ubogi skład runa leśnego i przyczynia się jedynie do rozwoju zbiorowisk mchów, wątrobowców, paproci i borówki czarnej. Występuje tutaj m.in. cenny i rzadki gatunek paproci - zanokcica północna (*Asplenium septentrionale*) oraz nerecznica szerokolistna i wietlica samicza. Wśród krzewów wyróżnia się bez koralowy i wiciokrzew czarny.

Utrzymanie odpowiedniego stanu siedlisk na obszarze jest ułatwione ze względu na restrykcyjne przepisy stosowane w Rezerwacie przyrody „Luboń Wielki”. Działania są ukierunkowane głównie na zabezpieczenie gołoborzy przed zarastaniem krzewami, drzewami i inną roślinnością, zachowanie drzewostanu na skraju gołoborza w celu utrzymania stabilności rumoszu skalnego, optymalne poprowadzenie szlaków turystycznych przez teren gołoborza, aby zminimalizować negatywny wpływ człowieka oraz realizację planu ochrony.

WARTO WIEDZIEĆ!

Luboń Wielki (1022 m n.p.m.)
Na jego szczycie znajduje się schronisko PTTK, punkt meteorologiczny oraz stacja nadawcza radiowo-telewizyjna. Wierzchołek jest bardzo widokowy.

Na szczyt prowadzi kilka pieszych szlaków turystycznych: żółty, czerwony, zielony i niebieski. Przebycie żółtego szlaku z Rabki-Zaryte na szczyt wymaga około 2 godzin. Odcinek ma długość 3,6 km i sumę podejść 588 metrów. Nazwany został „Percią Borkowskiego” i jest najciekawszym z wszystkich szlaków, gdyż prowadzi przez gołoborza. Szlak zielony, prowadzący z centrum Rabki-Zdrój, liczy 8,2 km. Czas potrzebny na jego przejście to około 3 godziny. Suma podejść wynosi 592 metry. Szlak niebieski można rozpocząć również w Rabce-Zdrój i wtedy przejście odcinka 7,7 km zajmie ok. 3 godziny (suma podejść: 700 m). Można także wędrówkę zacząć w Rabce-Zaryte i wówczas odległość wyniesie jedynie 3,5 km, a czas przejścia niecałe 2 godziny (suma podejść: 572 m). Szlakiem niebieskim można się także dostać na szczyt z Naprawy. Odcinek ma długość prawie 10 kilometrów, a suma podejść wynosi 617 metrów. Czas na przejście trasy to około 3,5 godziny. Ostatni szlak – czerwony – prowadzi z Mszany Dolnej przez Przełęcz Glisne. Wymaga zarezerwowania na przejście ok. 3,5 godziny. Suma podejść wynosi 708 metrów, a długość trasy ponad 9 kilometrów.

Zięba

Natura 2000

LUBOGOSZCZ

PLH120081

Fragment szlaku czerwonego na Lubogoszcz

data zatwierdzenia przez Komisję Europejską	10 stycznia 2011 r.
powierzchnia:	16,73 ha
obszar administracyjny:	powiat limanowski
poł. geograficzne:	Beskid Wyspowy, Góra Lubogoszcz
typ obszaru:	specjalny obszar ochrony siedlisk

Obszar siedliskowy „Lubogoszcz" został zatwierdzony decyzją Komisji Europejskiej z dnia 10 stycznia 2011 r. W całości leży w powiecie limanowskim, w gminie wiejskiej Mszana Dolna. Obszar posiada kod PLH120081 i znajduje się pod bezpośrednim nadzorem Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Krakowie. Powierzchnia obszaru wynosi 16,73 ha i zlokalizowana jest na wzniesieniu o takiej samej nazwie.

Celem utworzenia obszaru „Lubogoszcz" było objęcie ochroną dwóch typów siedlisk wymienionych w załączniku I dyrektywy siedliskowej: żyznej buczyny (9130) oraz jaworzyny (9180) ze stanowiskami języcznika zwyczajnego, które odkryto w 2003 roku na północno-wschodnich zboczach. Języcznik jest rzadkim i zagrożonym gatunkiem paproci, a jego stanowisko na Lubogoszczy, obejmujące ok. 500 egzemplarzy, jest jednym z kilku odkrytych w Beskidzie Wyspowym. Drugie znajduje się w Rezerwacie przyrody „Kostrza". Buczyny zajmują sporą powierzch-

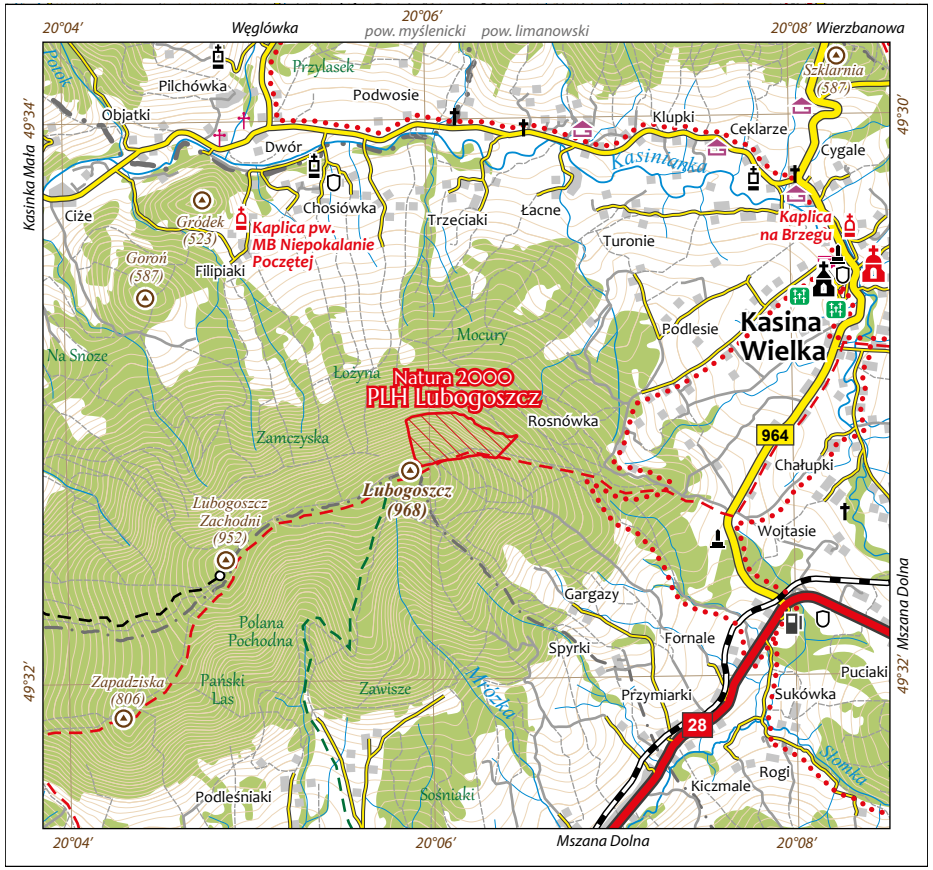

Widok ze szczytu Lubogoszczy

nię obszaru – 16,19 ha. Jaworzyna stanowi tylko niewielką część obejmującą ok. 0,12 ha. Obszar w całości mieści się w obrębie Południowomałopolskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, a organem zarządzającym jest Nadleśnictwo Limanowa.

Na terenie „Lubogoszczy" występują dwa gatunki znajdujące się w art. 4 dyrektywy ptasiej i załączniku II dyrektywy siedliskowej. Pierwszym z nich jest kumak górski (*Bombina variegata*), drugim traszka karpacka (*Triturus montandoni*). Obydwa gatunki należą do grupy płazów i są typem osiadłym.

Podstawowym zagrożeniem dla obszaru „Lubogoszcz" jest proces wysychania zbiorników wodnych, które są siedliskami dla traszek i kumaków. W związku z tym pożądane są wszystkie rodzaje prac leśnych wymagających użycia ciężkiego sprzętu, który pozostawia w drogach koleiny ważne dla tych płazów.

WARTO WIEDZIEĆ!

Lubogoszcz (968 m n.p.m.) – zalesione wzniesienie kształtem przypominające trapez, zbudowane na podłożu z utworów fliszu karpackiego płaszczowiny magurskiej. Szczytowe partie góry tworzą piaskowce gruboławicowe, łupki i margle, a zbocza poprzecinane są jarami potoków. Wznosi się pomiędzy dolinami Mszanki i Kasinki. Grzbiet Lugoboszczy posiada jeszcze dwa wierzchołki – Zapadlisko i Lubogoszcz Zachodnia. Na głównym szczycie znajduje się metalowy krzyż postawiony w 2010 r., będący kopią krzyża z włoskich Dolomitów. Kiedyś szczyt pokryty był halami pasterskimi, obecnie jest w całości porośnięty lasem.

Przez Lubogoszcz przebiegają **piesze szlaki turystyczne**: czerwony, zielony i czarny. Najdłuższy jest szlak czerwony, prowadzący z Kasiny Wielkiej do Mszany Dolnej.

Na zachodnich stokach Lubogoszczy znajduje się **przyrodnicza ścieżka edukacyjna** oznaczona żółtymi trójkątami. Początkiem 2-kilometrowej trasy jest **Baza Szkoleniowo-Wypoczynkowa „Lubogoszcz".** Na szlaku znajduje się 10 przystanków poprowadzonych przez las jodłowy, rumowiska piaskowca, małe wodospady i wychodnie skalne.

Drzewostan Lubogoszczy jest tak cenny, że służby leśne zbierają szyszki i nasiona drzew w celu umieszczenia ich w centralnym banku nasion.

Według podań miejscowej ludności na stokach Lubogoszczy jest 99 źródełek. Odnaleźć można także dwa niewielkich rozmiarów stawki. Jeden z nich powstał w niszy osuwiskowej. Znajduje się obok Bazy Szkoleniowo-Wypoczynkowej i nosi nazwę nadaną przez turystów - **„Żabie Oko"**. Drugi staw **„Morskie Oko"** zlokalizowany jest na północno-wschodnim zboczu góry. Niegdyś był dużym kąpieliskiem, a dzisiaj stanowi już tylko zarastającą młakę. Oprócz stawków na wzniesieniu znajdują się wody mineralne w postaci źródeł solankowych, jednak ich eksploatacja okazała się nieopłacalna.

.

Natura 2000

ŁĄKI KOŁO KASINY WIELKIEJ

PLH120082

data zatwierdzenia przez Komisję Europejską	10 stycznia 2011 r.
powierzchnia:	24,36 ha
obszar administracyjny:	powiat limanowski
poł. geograficzne:	Beskid Wyspowy,
typ obszaru:	specjalny obszar ochrony siedlisk

Obszar „Łąki koło Kasiny Wielkiej" znajduje się w całości na terenie powiatu limanowskiego i zajmuje powierzchnię 24,36 ha. Położony jest w granicach gminy wiejskiej Mszana Dolna. W 2011 roku został zatwierdzony przez Komisję Europejską i przyporządkowano mu kod PLH120082. Nadzór nad obszarem sprawuje Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Krakowie.

W obrębie obszaru występują dwa typy siedlisk wymienione w załączniku I dyrektywy siedliskowej. Są nimi: zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (kod 6410 – *Molinion*), które obejmują zdecydowanie większą część obszaru, bo aż 14 ha powierzchni oraz niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (kod 6510 - *Arrhenatherion elatioris*) zajmujące ok. 5,7 ha. Razem tworzą trzy niewielkie kompleksy łąk w Beskidzie Wyspowym. Zlokalizowane są pomiędzy Kasiną Wielką, a Mszaną Dolną, na wschodnich zboczach Lubogoszczy, na wschodnich stokach Czarnego Działu oraz w kierunku północnym od drogi z Kasiny Wielkiej na przełęcz Gruszowiec. Każdy z kompleksów znajduje się w otoczeniu lasu i gruntów rolnych. Pokrycie lasami iglastymi wynosi 37,15%, natomiast ekstensywne uprawy zbóż (w tym z zastosowaniem ugorowania w płodozmianie) obejmują 62,85% powierzchni. Obszar „Łąki koło Kasiny Wielkiej" zawarty jest w Południowomałopolskim Obszarze Chronionego Krajobrazu (84,14% pokrycia). Poważnym zagrożeniem dla obszaru może być ograniczenie ekstensywnej gospodarki pasterskiej, co spowoduje postępujący proces zarastania łąk. Również obniżenie poziomu wód mogłoby przynieść negatywne skutki, skutkując degradacją wilgotnych łąk.

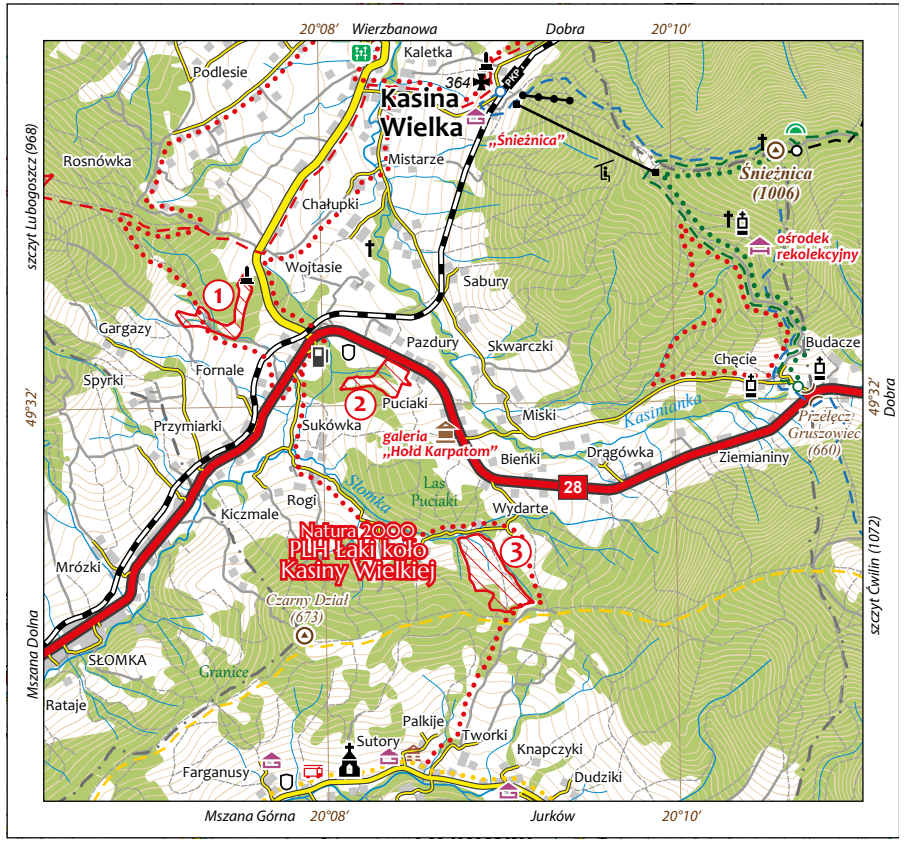

Łąki koło Kasiny Wielkiej

Natura 2000

UROCZYSKO ŁOPIEŃ

PLH120078

Ostaniec nieopodal wejścia do Jaskini Zbójeckiej

data zatwierdzenia przez Komisję Europejską	10 stycznia 2011 r.
powierzchnia:	44,63 ha
obszar administracyjny:	powiat limanowski
poł. geograficzne:	Beskid Wyspowy, Góra Łopień
typ obszaru:	specjalny obszar ochrony siedlisk

Cały obszar specjalnej ochrony siedlisk „Uroczysko Łopień" znajduje się na terenie powiatu limanowskiego w gminie Dobra. Początkowo obszar zajmował 27,6 ha, jednak w wyniku korekty granic i powiększenia obszaru jego powierzchnia została poszerzona do 44,63 ha. Wówczas miała miejsce także zmiana nazwy z „Grota Zbójnicka na Łopieniu" na „Uroczysko Łopień". Projekt obszaru został zatwierdzony decyzją Komisji Europejskiej 10 stycznia 2011 r. jako obszar mający znaczenie dla Wspólnoty. Nadzór nad funkcjonowaniem obszaru sprawuje Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Krakowie. Geograficznie obszar znajduje się w Beskidzie Wyspowym, na północnym stoku góry Łopień. Główna część obszaru usytuowana jest w górnej partii osuwiska. „Uroczysko Łopień" całą swą powierzchnią znajduje się w Południowomałopolskim Obszarze Chronionego Krajobrazu.

Obszar „Uroczysko Łopień" składa się zasadniczo z dwóch części. Pierwsza z nich obejmuje Jaskinię Zbójecką (Grotę Zbójecką) oraz siedliska występujące na jej terenie. Jaskinia ma głębokość 19 metrów, długość 400 metrów i szerokość dochodzącą do 40 metrów. Posiada liczne korytarze i komory tworzące razem labirynt. Obiekt jest doskonałym miejscem dla zimowych kryjówek różnych gatunków nietoperzy. Niemalże cała populacja podkowca małego z terenu Beskidu Wyspowego hibernuje właśnie w tej jaskini. Bardzo cennym gatunkiem spędzającym tu zimę jest także nocek orzęsiony oraz nocek Bechsteina, którego populacja w jaskini jest największą w całym kraju. Najwięcej nietoperzy spędza zimę w salach Janosika i Rumcajsa, co jest widoczne po sporej obecności guana. Drugi obszar obejmuje jaskinie: Czarci Dół, Wietrzna Dziura, Jaskinia Złotopieńska oraz pobliski pas skałek. W nich również bytują nietoperze, zarówno w okresie zimowym, jak i letnim. Wszystkie jaskinie mają charakter pseudokrasowy w typie szparowo-blokowiskowym. Powstały w wyniku poszerzania się szczelin między blokami skalnymi. Podłoże obszaru stanowią gruboziarniste piaskowce magurskie. Na terenie obszaru „Uroczysko Łopień" znajduje się także cenny fragment torfowiska wysokiego z rosiczką okrągłolistną, które jest bardzo rzadko spotykane w Beskidach (zaledwie kilka stanowisk).

Największe zagrożenia dla jaskiń płyną z zewnątrz i mogą to być akty wandalizmu przejawiające się m.in. zaśmieceniem terenu, niszczeniem szaty naciekowej, paleniem ognisk powodujących zmianę mikroklimatu jaskini. Właściwe dbanie o stan jaskiń wymaga okresowego sprzątania i regulowania wejść. Problemem jest także nielegalna penetracja jaskiń, która zakłóca hibernację nietoperzy i może

przyczynić się do spadku ich liczebności oraz biwakowanie w jaskiniach wpływające negatywnie na mikroklimat. Zagrożeniem może być również wycinka drzew w pobliżu jaskiń, które są bardzo ważne dla migrujących i żerujących nietoperzy. Dla siedlisk leśnych obowiązuje plan urządzenia lasu, który należy stopniowo realizować. Z kolei torfowiska są narażone na odpływ wody skutkujący przesuszeniem terenu i zanikiem cennych gatunków mchów.

Hala Myconiówka na Łopieniu

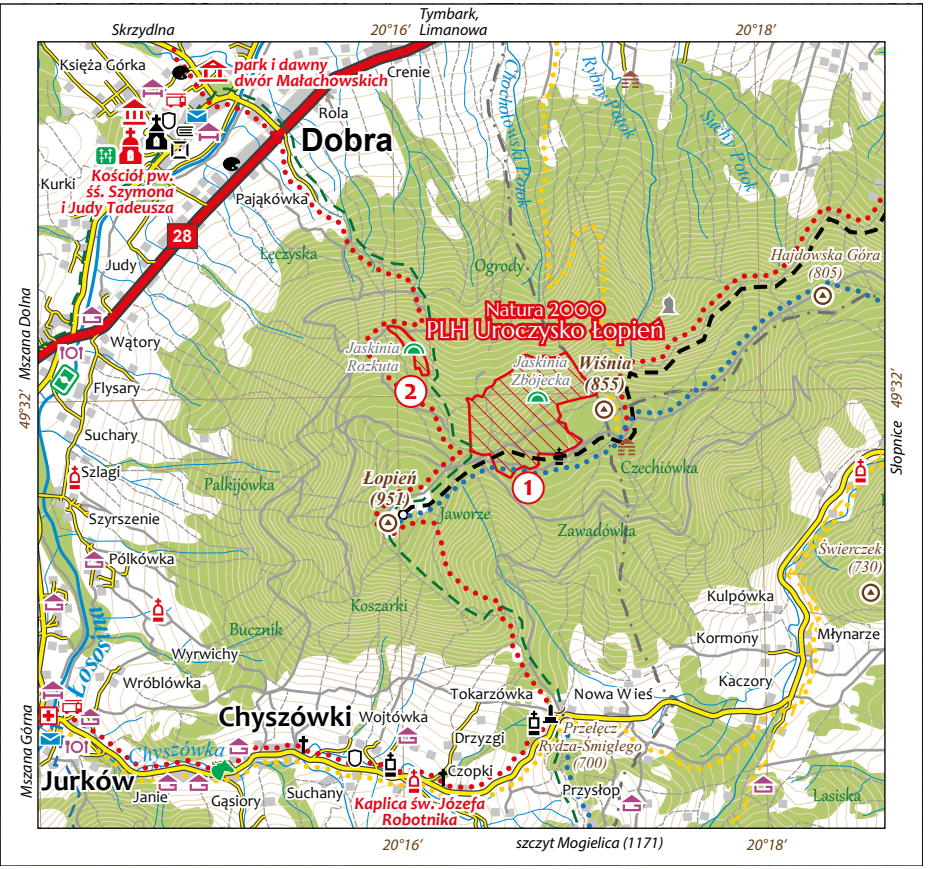

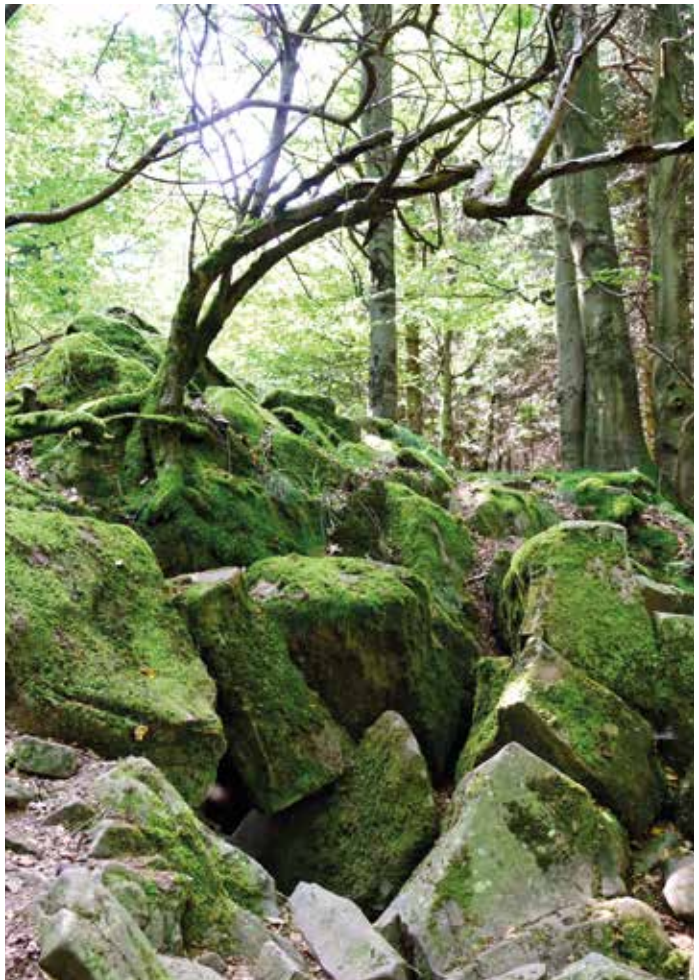

Wejście do Jaskini Zbójeckiej

WARTO WIEDZIEĆ!

Łopień (961 m n.p.m.) – masyw górski w Beskidzie Wyspowym, w którym wyodrębnia się trzy szczyty: Łopień, Łopień Środkowy i Łopień Wschodni. Przełęcz Rydza-Śmigłego oddziela go od najwyższego szczytu Beskidu Wyspowego – Mogielicy. Na prawie całkowicie zalesionych zboczach wzniesienia występują liczne potoki, źródełka i wodospady. Administracyjnie należy do 6 miejscowości: Dobra, Podłopień, Tymbark, Słopnice, Chyszówki, Jurków. W górnych partiach wzniesienia znajdują się widokowe polany, będące pozostałością po ogromnej niegdyś hali pasterskiej.

Na szczyt Łopienia prowadzą dwa **piesze szlaki turystyczne** – **zielony i czarny**. Pierwszym z nich można dojść od strony północnej, czyli z miejscowości Dobra lub od południa – z Przełęczy Rydza-Śmigłego. Pierwsza trasa liczy niecałe 4 kilometry i potrzeba około 1 h 45 min na jej przejście. Suma podejść na szlaku wynosi 465 metrów. Z Przełęczy trasa jest zdecydowanie krótsza – 2 km. Czas wymagany na pokonanie odcinka to niecała godzina (suma podejść : 258 m). Szlak czarny prowadzi z centrum m. Tymbark i ma długość 8 km. Na przejście trasy potrzeba 3 godzin. Suma podejść wynosi 609 metrów.

Omszałe głazy przy Jaskini Zbójeckiej

Panorama Ćwilina, Lubogoszczy i Śnieżnicy z Łopienia

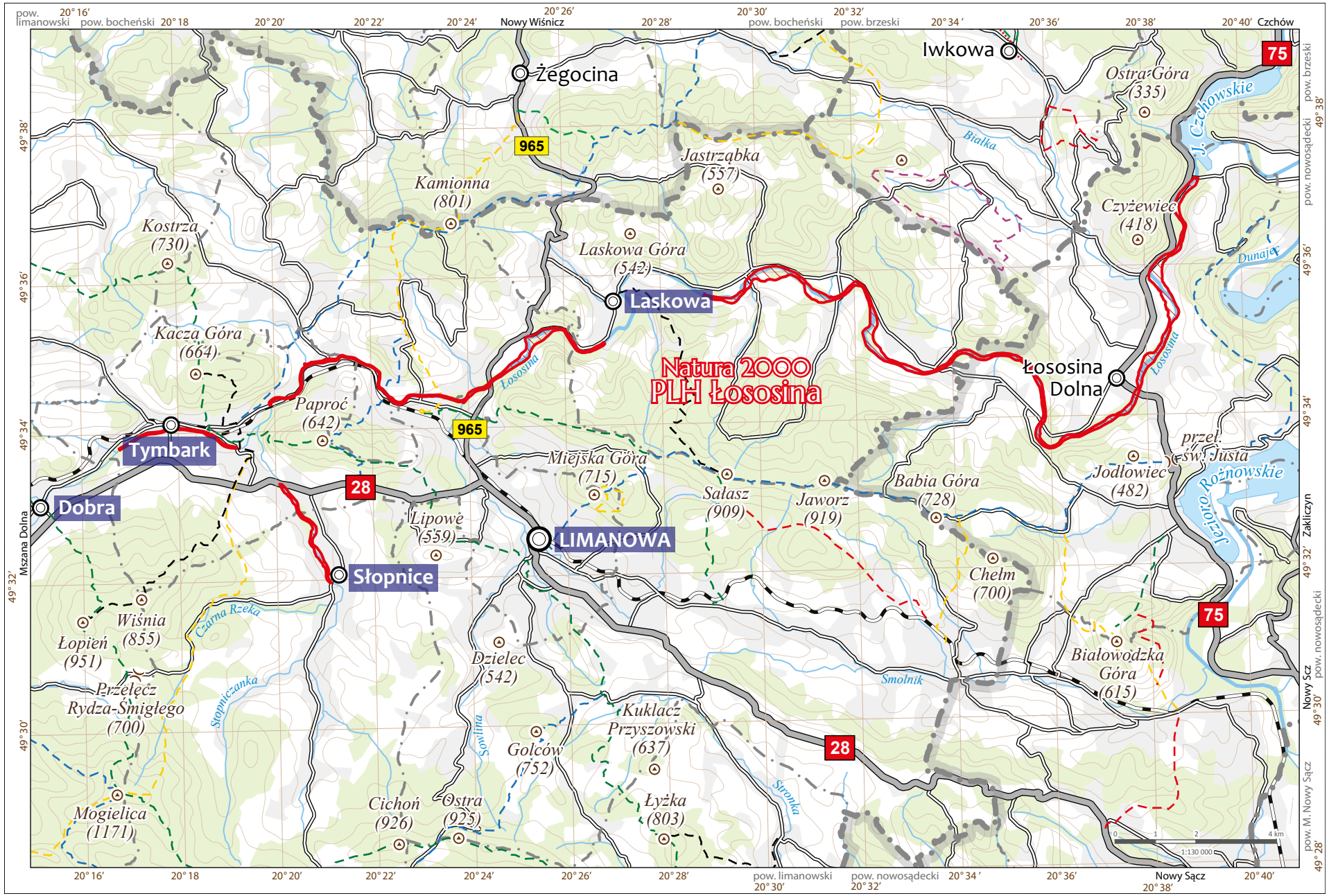
Żegocina
Iwkowa
Ostra Góra (335)
J. Czchowskie
Białka
Jastrząbka (557)
Kamionna (801)
Czyżewiec (418)
Kostrza (730)
Laskowa Góra (542)
Dunajec
Laskowa
Kacza Góra (664)
Natura 2000
PLH Łososina
Łososina
Łososina Dolna
Paproć (642)
Tymbark
przeł. św. Justa
Miejska Góra (715)
Jodłowiec (482)
Jezioro Rożnowskie
Babia Góra (728)
Dobra
Sałasz (909)
Jaworz (919)
Lipowe (559)
LIMANOWA
Słopnice
Chełm (700)
Wiśnia (855)
Czarna Rzeka
Łopień (951)
Dzielec (542)
Białowodzka Góra (615)
Smolnik
Przełęcz Rydza-Śmigłego (700)
Stopniczanka
Kuklacz Przyszowski (637)
Golców (752)
Sowlina
Sroka
Łyżka (803)
Cichoń (926)
Ostra (925)
Mogielica (1171)
965
28
75
Mszana Dolna
Zakliczyn
Nowy Scz
pow. nowosądecki
pow. M. Nowy Sącz
pow. limanowski
pow. bocheński
pow. brzeski
Nowy Wiśnicz
Czchów
Nowy Sącz
1:130 000

Koryto Łososiny

Natura 2000

ŁOSOSINA

PLH120087

Specjalny obszar ochrony siedlisk „Łososina" stanowi przykład obszaru rzecznego. Rozciąga się na terenie dwóch powiatów: limanowskiego i nowosądeckiego w województwie małopolskim. Geograficznie obszar należy do Beskidu Wyspowego i Pogórza Rożnowskiego. Powierzchnia obszaru znajdująca się w obrębie powiatu limanowskiego obejmuje 215,4 ha, a zatem zdecydowaną część obszaru. W tym powiecie „Łososina" leży w obrębie gmin: Słopnice, Limanowa (w.), miasto Limanowa, Laskowa, Tymbark. Na terenie powiatu nowosądeckiego obszar znajduje się w granicach gminy Łososina Dolna. Komisja Europejska zatwierdziła go jako mający znaczenie dla Wspólnoty decyzją z 10 stycznia 2011 roku. Obszar pokrywa się z krajową formą ochrony przyrody – Południowomałopolskim Obszarem Chronionego Krajobrazu (pokrycie 84,71%).

Obszar obejmuje rzekę Łososinę – od ujścia potoku do mostu w Łososinie, a także dolną część potoku Słopniczanka. Obszar został powołany głównie dla ochrony trzech typów siedlisk: nadrzecznej olszyny górskiej z domieszką wierzby kruchej i białej oraz topoli czarnej, roślinności na kamieńcach górskich potoków oraz zarośli wierzby siwej na kamieńcach i żwirowiskach. Ochronie podlega również brzanka – rzadki gatunek ryby. Cennymi gatunkami w tym rejonie są także: kumak górski, bóbr europejski i wydra europejska, które nie są przedmiotem ochrony ze względu na niewielką populację. Inne ryby występujące na terenie obszaru „Łososina" to: piekielnica, świnka pospolita, głowacz pręgopłetwy, pstrąg potokowy, śliz, strzebla potokowa, lipień, kleń. Na terenie obszaru prowadzone są zabiegi restytucji łososia. W wyniku migracji koryta rzeki obszar „Łososina" w niektórych miejscach wybiega poza wyznaczone granice.

Najpoważniejszymi zagrożeniami dla obszaru są:
- młody drzewostan i brak martwego drewna,
- pozyskiwanie żwiru rzecznego skutkujące zanikiem kamienistych tarlisk ryb,
- zanieczyszczenia wód pochodzące z gospodarstw domowych,
- znaczne obniżenie poziomu koryta rzeki,
- ochrona przeciwpowodziowa,
- prace wykonywane w korycie rzeki oraz zabudowa terenów zalewowych,
- obce gatunki inwazyjne,
- działalność człowieka związana z urbanizacją, przemysłem.

data zatwierdzenia przez KE	10 stycznia 2011 r.
powierzchnia:	345,39 ha
obszar administracyjny:	powiaty limanowski i nowosądecki
poł. geograficzne:	Beskid Wyspowy i Pogórze Rożnowskie
typ obszaru:	specjalny obszar ochrony siedlisk

Kolczurka klapowana

Nawłoć późna

Niecierpek gruczołowaty

Koryto Łososiny

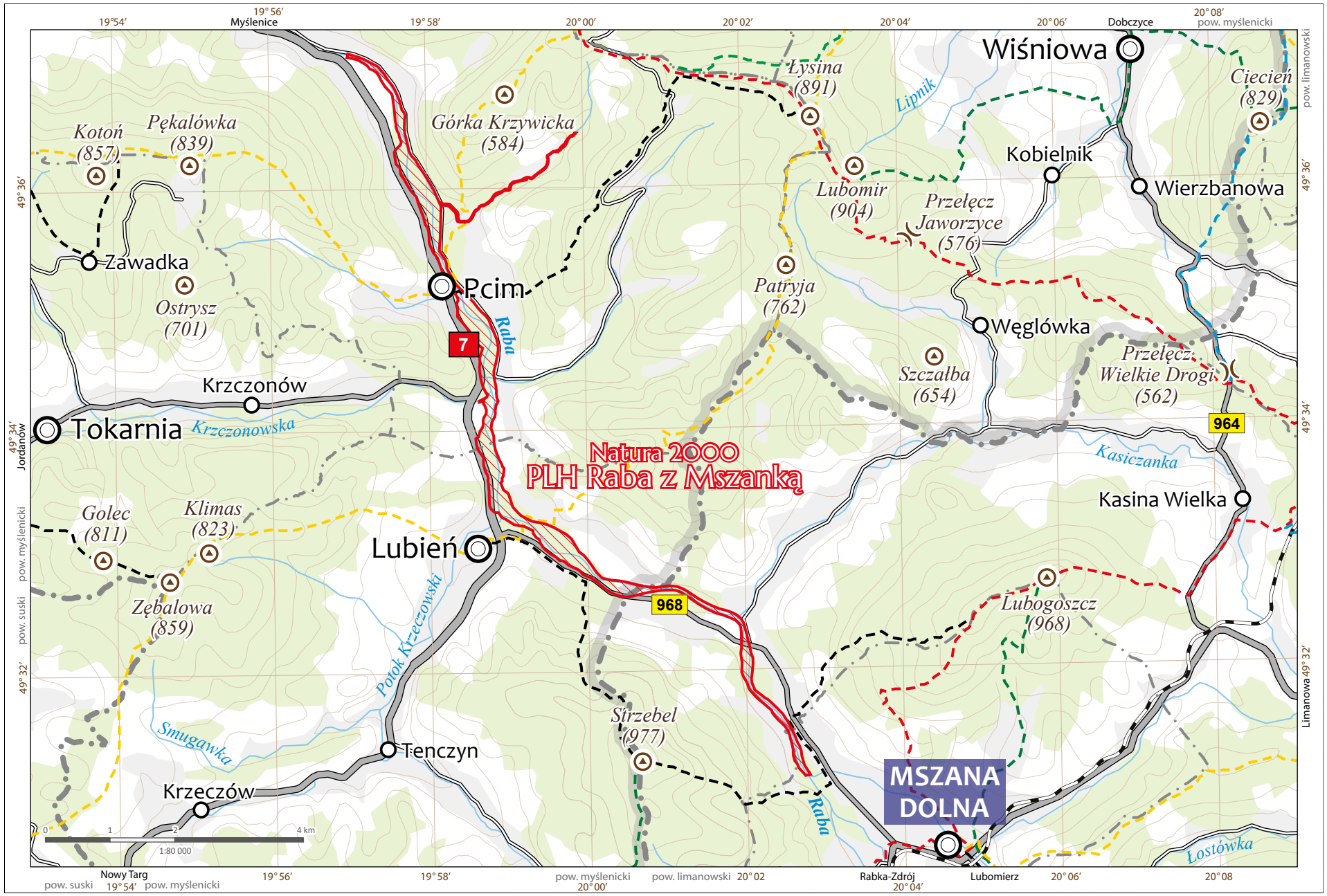
Natura 2000
PLH Raba z Mszanką
Wiśniowa
Dobczyce
Myślenice
Kobielnik
Wierzbanowa
Węglówka
Pcim
Zawadka
Krzczonów
Tokarnia
Lubień
Tenczyn
Krzeczów
Kasina Wielka
MSZANA DOLNA
Rabka-Zdrój
Lubomierz
Nowy Targ
Łysina (891)
Górka Krzywicka (584)
Kotoń (857)
Pękalówka (839)
Ostrysz (701)
Lubomir (904)
Przełęcz Jaworzyce (576)
Patryja (762)
Szczałba (654)
Przełęcz Wielkie Drogi (562)
Cięcień (829)
Golec (811)
Klimas (823)
Zębalowa (859)
Lubogoszcz (968)
Strzebel (977)
Raba
Lipnik
Krzczonowska
Potok Krzczowski
Smugawka
Kasiczanka
Łostówka
7
964
968
pow. myślenicki
pow. limanowski
pow. suski
Jordanów
Limanowa
1:80 000

Rwący nurt Raby w Kasince Małej

Natura 2000

RABA Z MSZANKĄ

PLH120093

Obszar Natura 2000 „Raba z Mszanką" utworzony został na obszarze dwóch powiatów: limanowskiego (gmina i miasto Mszana Dolna) i myślenickiego (gminy Lubień i Pcim). Łączna powierzchnia obszaru wynosi 249,27 ha, z czego tylko niewielka część znajduje się w powiecie limanowskim (39,7 ha). Obszar został zatwierdzony decyzją Komisji Europejskiej z dnia 10 stycznia 2011 roku. Nadzór sprawuje Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Krakowie. Obszar pokrywa się w ok. 41% z Południowomałopolskim Obszarem Chronionego Krajobrazu.

Obszar „Raba z Mszanką" jest typem obszaru rzecznego. Został utworzony dla ochrony siedlisk zarośli wierzby siwej na kamieńcach i żwirowiskach górskich potoków (Salici Myricarietum) oraz kilku gatunków ryb.

Obszar „Raba z Mszanką" obejmuje: rzekę Rabę od ujścia potoku Mszanka do mostu w miejscowości Stróża Mądrowo, potok Krzczonówka od zapory przeciwrumowiskowej w Krzczonowie do ujścia do Raby, potok Krzywiczanka od mostu w Kośmicach do ujścia do Raby. Dno Raby na tym obszarze ma charakter żwirowy. Specyficznymi cechami są kamieńce i zmienne koryto rzeki. Występują tutaj trzy gatunki ryb z załącznika II dyrektywy siedliskowej: brzana peloponeska (*Barbus peloponnesius*), głowacz białopłetwy (*Cottus gobio*) oraz minóg strumieniowy (*Lampetra planeri*). Ponadto w wodach żyją: pstrąg potokowy, lipień, brzanka, kleń, jelec, świnka, śliz, strzebla potokowa, głowacz pręgopłetwy. Populacja głowacza białopłetwego ciągle się zmniejsza, co świadczy o zanieczyszczeniu wód i innych niekorzystnych zmianach zachodzących w rzece.

Największymi zagrożeniami na obszarze „Raba z Mszanką" są z pewnością:
- wydobywanie piasku i żwiru, powodujące zanik kamienistych tarlisk ryb,
- gospodarka energetyczno-wodna, w wyniku której następuje fragmentacja rzeki, zaburzenie ekosystemu wodnego oraz dostawanie się ryb do turbin wodnych,
- ochrona przeciwpowodziowa, która przejawia się np. zwężaniem koryta rzeki wskutek umacniania brzegów,
- zanieczyszczenia komunalne,
- zasypywanie, melioracje, osuszanie,
- regulacja lub zmiana koryta rzeki,
- działalność człowieka,
- wędkarstwo, kłusownictwo, trucie ryb,
- modyfikowanie funkcjonowania wód.

data zatwierdzenia przez KE	10 stycznia 2011 r.
powierzchnia:	249,27 ha
obszar administracyjny:	powiaty limanowski i myślenicki
poł. geograficzne:	Beskid Wyspowy
typ obszaru:	specjalny obszar ochrony siedlisk

Koryto Raby w Kasince Małej

Mszanka w okolicy ujścia do Raby, w tle masyw Szczebla

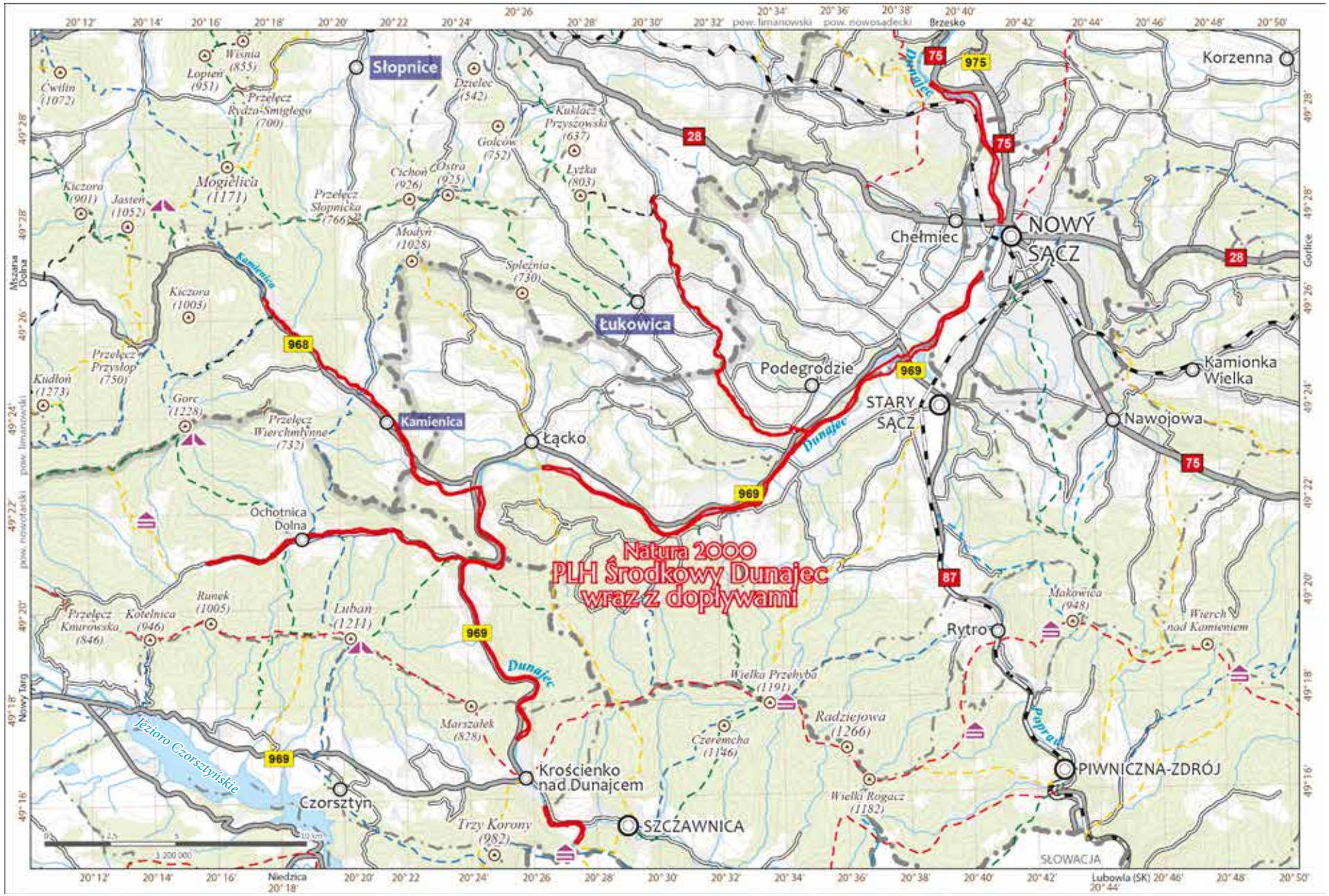
Natura 2000
PLH Środkowy Dunajec
wraz z dopływami
Słopnice
Łukowica
Kamienica
Łącko
Ochotnica Dolna
Krościenko nad Dunajcem
SZCZAWNICA
Czorsztyn
Jezioro Czorsztyńskie
NOWY SĄCZ
STARY SĄCZ
Chełmiec
Podegrodzie
Korzenna
Kamionka Wielka
Nawojowa
Rytro
PIWNICZNA-ZDRÓJ
SŁOWACJA
Dunajec
Kamienica
Poprad
Mogielica (1171)
Kiczora (901)
Jasień (1052)
Kiczora (1003)
Kudłoń (1273)
Gorc (1228)
Luban (1211)
Runek (1005)
Marszałek (828)
Trzy Korony (982)
Wielka Rogacz (1182)
Radziejowa (1266)
Wielka Przehyba (1191)
Makowica (948)
Wierch nad Kamieniem
Przełęcz Knurowska (846)
Kotelnica (946)
Przełęcz Przysłop (750)
Przełęcz Wierchmłynne (732)
Przełęcz Słopnicka (766)
Przełęcz Rydza-Śmigłego (700)
Łopień (951)
Wiśnia (855)
Ćwilin (1072)
Dzielec (542)
Golców (752)
Kuklacz Przyszowski (637)
Łyżka (803)
Cichoń (926)
Ostra (925)
Modyń (1028)
Spleśnia (730)
Czeremcha (1146)
Mszana Dolna
Gorlice
Nowy Targ
Niedzica
Lubowla (SK)
Bezesko
pow. limanowski
pow. nowosądecki
pow. nowotarski
1 200 000

Wodospad „Spad”

Natura 2000

ŚRODKOWY DUNAJEC
Z DOPŁYWAMI

PLH120088

Obszar „Środkowy Dunajec z dopływami” stanowi przykład siedliskowego obszaru o charakterze rzecznym. Jego terytorium zostało wyznaczone w czterech powiatach: nowosądeckim (gminy Chełmiec, Łącko, Podegrodzie, Stary Sącz), nowotarskim (gminy Szczawnica, Krościenko nad Dunajcem, Ochotnica Dolna), limanowskim (gmina Łukowica, Kamienica) i w mieście powiatowym Nowy Sącz. Obszar zajmuje powierzchnię 755,83 ha. Tylko niewielka część znajduje się w granicach powiatu limanowskiego. Obszar został zatwierdzony przez Komisję Europejską 10 stycznia 2011 r. Bezpośredni nadzór nad nim sprawuje Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Krakowie.

„Środkowy Dunajec z dopływami” obejmuje: rzekę Dunajec – od północnej granicy ostoi „Pieniny” do ujścia lewobrzeżnego dopływu Smolnik, dolną część potoku Ochotnica – od mostu w Ochotnicy Górnej do ujścia do Dunajca, dolną część potoku Kamienica Gorczańska (Łącka) – od mostu w Szczawie do mostu w miejscowości Zabrzeż (przy trasie Krościenko-Stary Sącz), dolną część potoku Słomka – od mostu w Przyszowej do ujścia do Dunajca.

Rzeka płynie wzdłuż drogi krajowej relacji Szczawnica – Nowy Sącz. W korycie znajdują się pojedyncze głazy, kamienie, żwir, a czasem piasek. W obrębie obszaru na Dunajcu nie ma żadnych przegród utrudniających swobodną wędrówkę rybom. Dopływami Dunajca są podgórskie potoki z przeważnie kamienistymi lub żwirowymi korytami, które są bardzo cenne ze względu na tarliska.

„Środkowy Dunajec z dopływami” jest ostoją dla wielu gatunków ryb. Obecnie w wodach obszaru żyje około 19 gatunków ryb, m.in. pstrąg potokowy, lipień, świnka, brzana, brzanka, kleń, jelec, certa, płoć, leszcz oraz ryby drapieżne: szczupak i okoń. Ochroną ex situ objęta jest na tym terenie głowacica.

Obszar „Środkowy Dunajec z dopływami” pokrywa się terytorium z dwoma innymi formami ochrony krajowej – Popradzkim Parkiem Krajobrazowym (2,83% pokrycia) oraz Południowomałopolskim Obszarem Chronionego Krajobrazu (pokrycie 97,17%).

Zagrożenia mogące pojawić się na obszarze:
- intensywna eksploatacja żwiru rzecznego
- ochrona przeciwpowodziowa,
- regulacja koryta rzeki,
- zwężanie koryta rzeki poprzez nadsypywanie brzegów,
- zanieczyszczenia komunalne oraz zaśmiecanie gruzem
- wycinanie lasów łęgowych

data zatwierdzenia przez KE	10 stycznia 2011 r.
powierzchnia:	755,83 ha
obszar administracyjny:	powiaty limanowski nowosądecki nowotarski i miasto Nowy Sącz
typ obszaru:	specjalny obszar ochrony siedlisk

Koryto Kamienicy Gorczańskiej w Szczawie

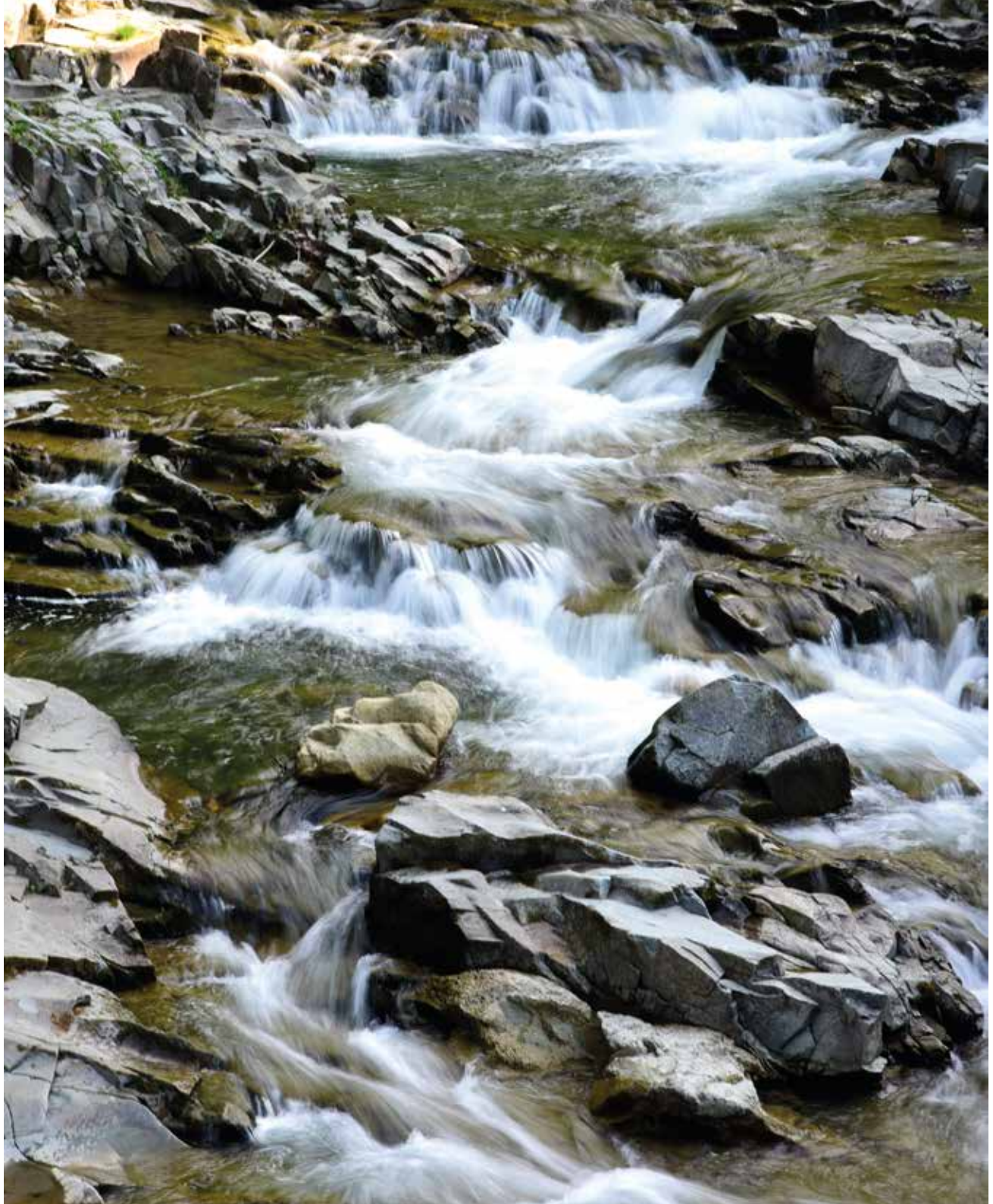

Skaliste koryto Kamienicy Gorczańskiej
w Rzekach

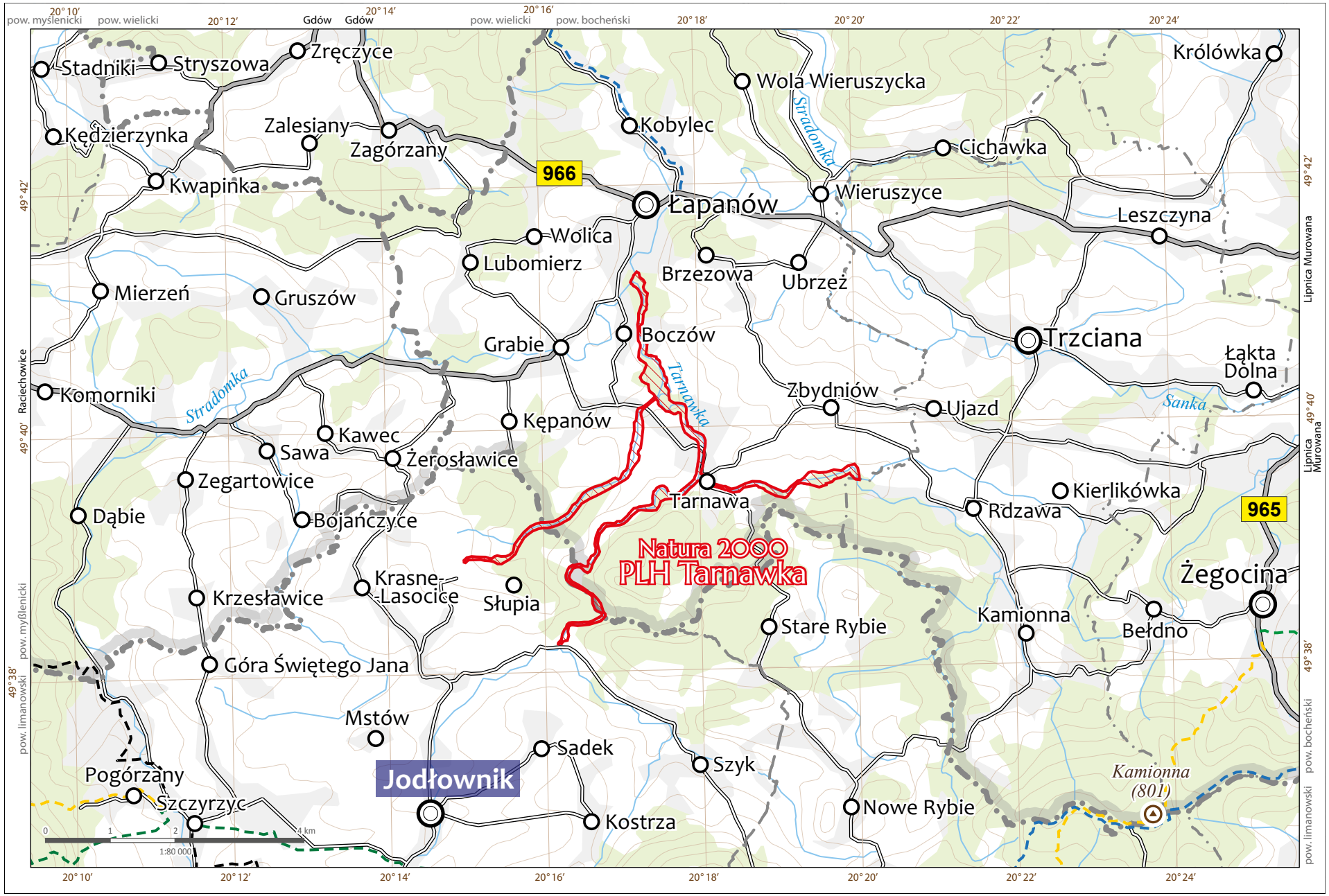
Natura 2000
PLH Tarnawka
Łapanów
Trzciana
Żegocina
Jodłownik
Tarnawa
Tarnawka
Stradomka
Sanka
Lipnica Murowana
Raciechowice
pow. myślenicki
pow. wielicki
pow. bocheński
pow. limanowski
Gdów
966
965
Stadniki
Stryszowa
Zręczyce
Królówka
Wola Wieruszycka
Kędzierzynka
Zalesiany
Zagórzany
Kobylec
Cichawka
Kwapinka
Wieruszyce
Leszczyna
Wolica
Lubomierz
Brzezowa
Ubrzeż
Mierzeń
Gruszów
Boczów
Grabie
Łąkta Dolna
Komorniki
Zbydniów
Ujazd
Kępanów
Kawec
Sawa
Żerosławice
Zegartowice
Kierlikówka
Rdzawa
Dąbie
Bojańczyce
Krasne-Lasocice
Słupia
Krzesławice
Kamionna
Bełdno
Stare Rybie
Góra Świętego Jana
Mstów
Sadek
Szyk
Pogórzany
Szczyrzyc
Kostrza
Nowe Rybie
Kamionna (801)
20° 10′
20° 12′
20° 14′
20° 16′
20° 18′
20° 20′
20° 22′
20° 24′
49° 42′
49° 40′
49° 38′
0 1 2 4 km
1:80 000

Bocian czarny

Natura 2000

TARNAWKA

PLH120089

Obszar siedliskowy „Tarnawka" znajduje się w gminie Jodłownik w powiecie limanowskim oraz w gminie Łapanów w powiecie bocheńskim. Zajmuje powierzchnię 139,95 ha, z czego tylko około 22 ha należą do powiatu limanowskiego. Został zatwierdzony przez Komisję Europejską 10 stycznia 2011 r.

Obszar „Tarnawka" obejmuje: dolną część doliny potoku Tarnawka – od mostu poniżej ujścia Rybskiego Potoku z miejscowości Szyk do ujścia do Stradomki w Boczowie, dolną część doliny potoku Przeginia – od miejscowości Rdzawa do ujścia do Tarnawki, lewobrzeżne dopływy potoku Przeginia, górną część doliny potoku Dopływ spod Dąbrowicy – od miejscowości Dąbrowica do Woli Grabskiej.

Ponadto do obszaru należą łąki i uprawy znajdujące się blisko brzegów oraz fragment masywu niskich gór. Koryto rzeki jest dobrze zachowane, ma liczne meandry, usypiska żwirowe, łachy, skarpy, nawisy skalne, progi, starorzecza i oczka wodne. Brzegi porasta pionierska roślinność kamieńców, ziołorośla, zarośla wierzbowe i lasy łęgowe. Zbocza opadające do doliny rzeki porasta żyzna i kwaśna buczyna. Licznie pojawiają się obszary pasterskie i rolnicze. W niektórych miejscowościach koryto Tarnawki wyszło poza granice obszaru. Na całym obszarze występuje kilkanaście progów, mogących zaburzać swobodny przepływ ryb. Obszar „Tarnawka" pokrywa się z krajową formą ochrony przyrody – Obszarem Chronionego Krajobrazu Zachodniego Pogórza Wiśnickiego (ok. 89% pokrycia).

Obszar obejmuje cenne pod względem przyrodniczym stanowiska naturalnej buczyny, jedliny, łęgów, polany górskie, tereny skaliste. Bytują tutaj liczne gatunki zwierząt: kumak górski, traszka karpacka, brzanka, głowacz białopłetwy, piekielnica, świnka pospolita, jaszczurka zwinka, żaba jeziorkowa, żaba trawna, bóbr europejski i wydra europejska.

Oznaczenie obszaru Natura 2000

data zatwierdzenia przez KE	10 stycznia 2011 r.
powierzchnia:	139,95 ha
obszar administracyjny:	powiaty - limanowski i bocheński
poł. geograficzne:	Beskid Wyspowy, Pogórze Wiśnickie
typ obszaru:	specjalny obszar ochrony siedlisk

Na obszarze ostoi Natura 2000 „Tarnawka" występują bobry

Bocian czarny żerujący w wodach Przegini

POMNIKI PRZYRODY

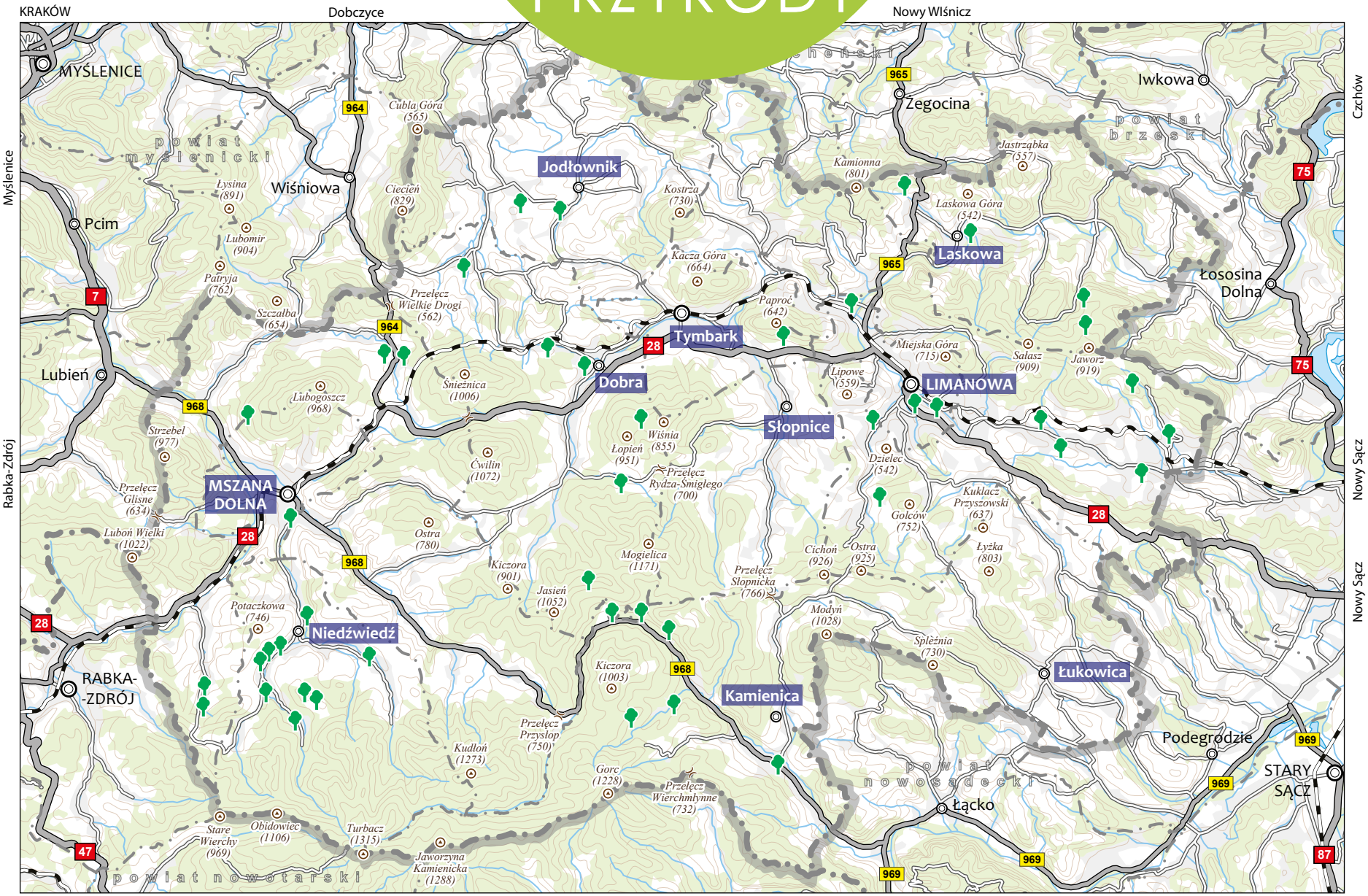

Tablica przy wejściu na teren pomnika przyrody „Grota Zbójnicka na Łopieniu"

POMNIKI PRZYRODY

Pomniki przyrody, czyli twory przyrody żywej i nieożywionej bądź ich skupiska, posiadają szczególną wartość przyrodniczą, naukową, kulturową, historyczną lub krajobrazową. Są to wyróżniające się wśród innych okazałe, leciwe drzewa, zabytkowe aleje drzew, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, skały, potężne głazy narzutowe, jary, jaskinie, wodospady, źródła, wywierzyska. Najczęstszymi pomnikami przyrody w Polsce są drzewa. Jeśli znajdują się na terenach niezabudowanych i nie stanowią zagrożenia, są chronione aż do samoistnego, całkowitego rozpadu.

Pomniki przyrody są ustanawiane lub znoszone w drodze uchwały rady gminy, jednak dopiero po konsultacji z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska. Uchwała powinna zawierać nazwę obiektu, jego lokalizację, cele ochrony, osobę nadzorującą, zakazy, ewentualnie wytyczne dotyczące ochrony czynnej. Kryteria, według których dokonuje się uznania (bądź nie) za pomnik przyrody określa w rozporządzeniu Minister Środowiska. Bierze przy tym pod uwagę wielkość, wiek, pokrój i znaczenie historyczne w przypadku przyrody żywej oraz znaczenie naukowe, estetyczne i krajobrazowe tworów przyrody nieożywionej. Pojedyncze pomniki przyrody znakowane są zielonymi, prostokątnymi tabliczkami, natomiast ich skupiska – czerwonymi.

Zgodnie z rejestrem pomników przyrody, aktualnym na dzień 1 sierpnia 2018 r. i prowadzonym przez Regionalną Dyrekcję Ochrony Środowiska w Krakowie, na terenie powiatu limanowskiego znajdują się 64 pomniki przyrody, spośród których aż 56 stanowią drzewa bądź grupy drzew. Pozostałe pomniki to jaskinia na Łopieniu, rów rozpadlinowy, grzbiet osuwiskowy, dwa wodospady, dwa koryta potoków oraz ściana skalna.

Wśród drzew będących pomnikami przyrody największy udział stanowią lipy – ok. 50 drzew (w tym lipy drobnolistne i szerokolistne). Zdecydowanie mniej jest dębów, bo jedynie 24 okazy. Pozostałe gatunki drzew to: 6 buków, 4 kasztanowce, 2 cisy, 2 jesiony oraz tulipanowiec, jodła pospolita, wiąz górski i brzoza brodawkowata. Na terenie powiatu limanowskiego znajduje się także aleja jaworów. Najstarszymi pomnikami przyrody są: aleja drzew w Laskowej uznana za pomnik 7.03.1935 r. oraz grupa dwóch lip w Dobrej objęta ochroną 1.01.1936 r.

W gminie Dobra znajduje się 10 pomników przyrody. Są nimi: jaskinia na Łopieniu, osuwiskowy rów rozpadlinowy na północnym skłonie Mogielicy, osuwiskowy grzbiet na Krzystonowie, dwie pojedyncze lipy oraz dąb, grupy dwóch cisów, trzech dębów i dwóch lip oraz dąb szypułkowy „Szymon". W gminie Jodłownik jest również 10 pomników przyrody. Są nimi drzewa – 9 pojedynczych dębów szypułkowych oraz grupa drzew złożona z kasztanowca, jesionu i tulipanowca. W gminie Kamienica oprócz drzew jest także wodospad „Spad" oraz fragment koryta potoku Głębieniec. Okazy drzew stanowią dwie lipy, jodła pospolita oraz drzewostan w parku pałacowym w Kamienicy. W gminie Laskowa są tylko 4 pomni-

ZAKAZY WYZNACZONE W CELU OCHRONY POMNIKÓW PRZYRODY:

Nie wolno między innymi:

- niszczyć, uszkadzać, przekształcać obiektu,
- wykonywać prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu (z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przed powodzią lub z budową, odbudową, remontem, utrzymaniem, naprawą urządzeń wodnych),
- uszkadzać i zanieczyszczać gleb,
- dokonywać zmian stosunków wodnych, chyba że zmiany te służą ochronie przyrody lub gospodarce rolnej, leśnej, wodnej, rybackiej,
- zasypywać, przekształcać, likwidować naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy, terenów wodno-błotnych,
- wylewać gnojowicy w innych celach niż nawożenie użytkowanych gruntów rolnych,
- zmieniać sposobu użytkowania ziemi,
- wydobywać skał, torfu, skamieniałości, minerałów, bursztynu,
- zabijać zwierząt, niszczyć nor, legowisk oraz tarlisk i złożonej ikry (poza amatorskim połowem ryb i prowadzeniem racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej, rybackiej, łowieckiej),
- zbierać, niszczyć roślin i grzybów w miejscach ochrony ich stanowisk i siedlisk,
- umieszczać tablic reklamowych.

Lipy w otoczeniu kościoła w Dobrej (nr rejestru 120703-001)

ki przyrody: lipa, buk, grupa trzech buków oraz aleja przy drodze dojazdowej do dworu w Laskowej. W mieście Limanowa najwięcej okazów drzew stanowią lipy. Są tutaj pojedyncze okazy lipy drobnolistnej i szerokolistnej oraz dwie grupy drzew. Ponadto za pomnik przyrody uznany jest również wiąz górski oraz dąb szypułkowy. W gminie wiejskiej Limanowa jest 7 pomników przyrody: dwa pojedyncze dęby szypułkowe, grupa pięciu lip, pojedyncza lipa, dąb, grupa czterech lip i dębu, pojedynczy buk pospolity. W Mszanie Dolnej znajduje się grupa dwóch dębów oraz zespół drzew parkowych, natomiast w gminie wiejskiej – lipa, buk pospolity oraz trzy grupy drzew (w tym dwie złożone z lip oraz jedna z ośmiu lip, trzech kasztanowców i jednego jesionu). W gminie Niedźwiedź pomnikami przyrody są drzewa oraz koryto potoku Konina, ściana skalna i wodospad. Okazami drzew są głównie lipy, ale także brzoza brodawkowata oraz grupa drzew w parku dworskim, aleja jaworów (Aleja Orkana) i aleja drzew w Porębie Wielkiej. W gminie Tymbark jest tylko jeden pomnik przyrody – dąb szypułkowy „Jan".

Warto nadmienić, że pomnikowe drzewa są specyficznymi obiektami łączącymi walory kulturowe i przyrodnicze. Mają one ograniczoną trwałość, nawet jeżeli maksymalna długość ich życia kilkakrotnie przekracza długość życia ludzkiego. Śmierć drzewa, w tym śmierć pomnika przyrody, jest naturalnym zdarzeniem przyrodniczym. Co więcej, ekolodzy twierdzą, że „drzewo po śmierci jest bardziej żywe niż za życia", bo jego rozkładające się drewno jest siedliskiem niezwykle specyficznej i unikatowej fauny i flory. Obecność w krajobrazie, oprócz żywych starych drzew, także drzew zamierających i martwych, jest jedynym sposobem zapewnienia obecności gatunków związanych z takimi środowiskami. Proponujemy Państwu poznanie tych wyjątkowych pomników – drzew i nie tylko.

Wybrane pomniki przyrody prezentujemy na kilkunastu kolejnych stronach atlasu.

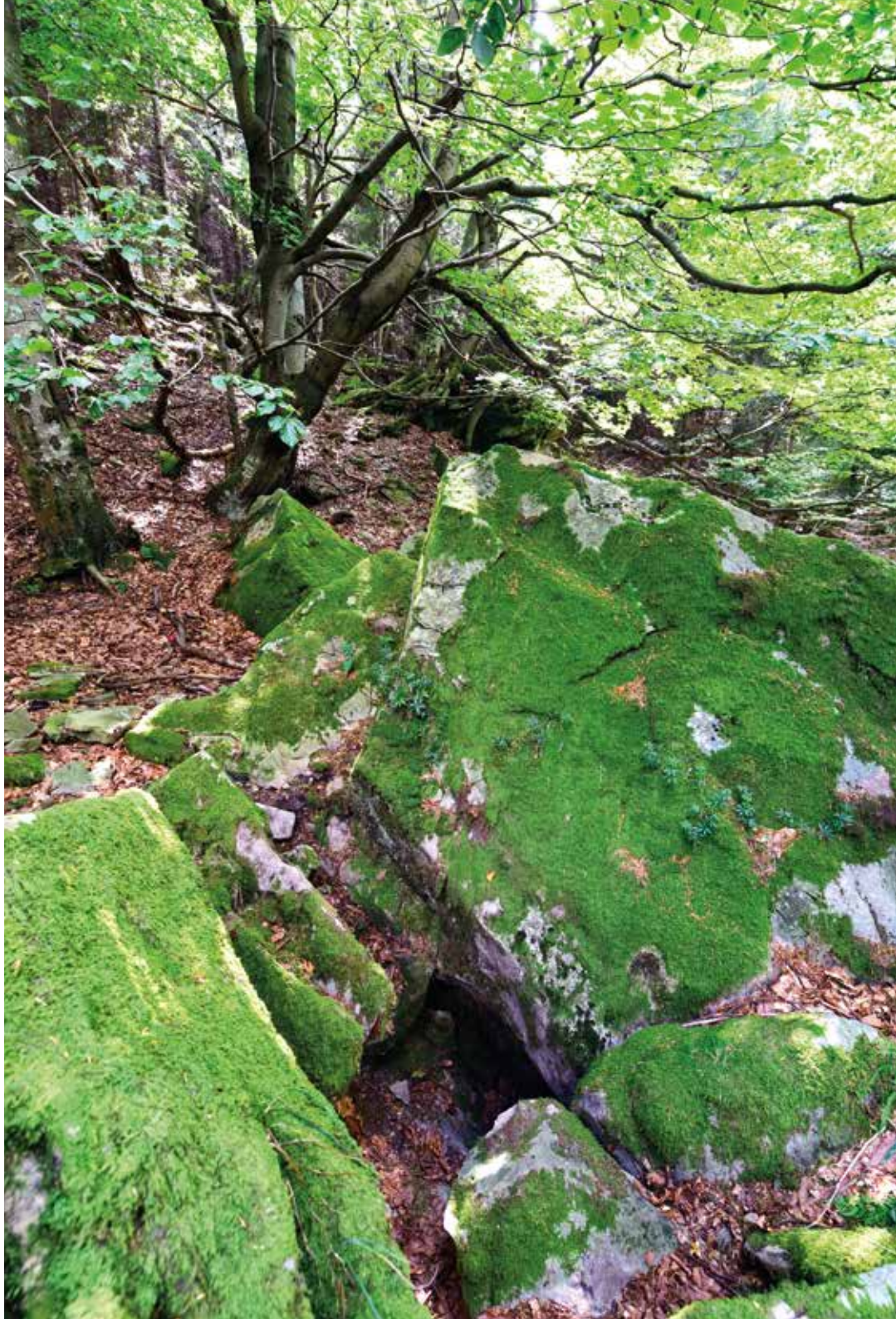

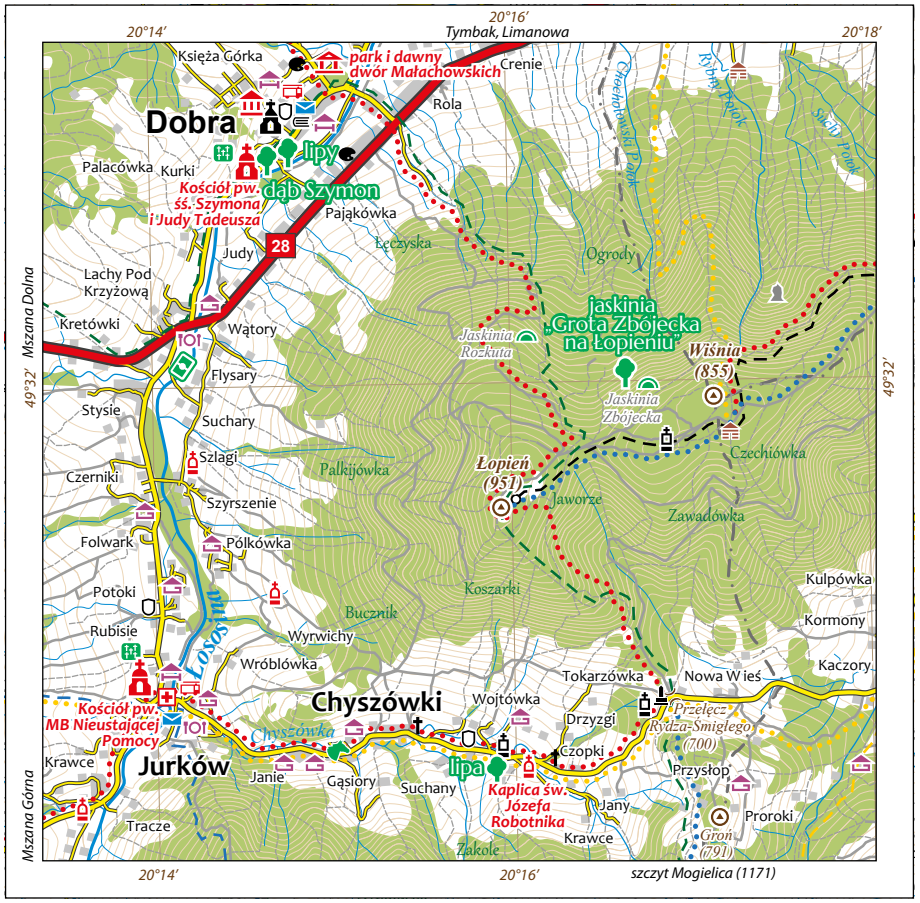

Jaskinia „Grota Zbójnicka na Łopieniu" zlokalizowana w górnej partii góry Łopień, w najwyższej części północnego zbocza, drugiego od zachodu wierzchołka tej góry (nr rejestru 120703-008)

Lipa w Chyszówkach (nr rejestru 120703-005)

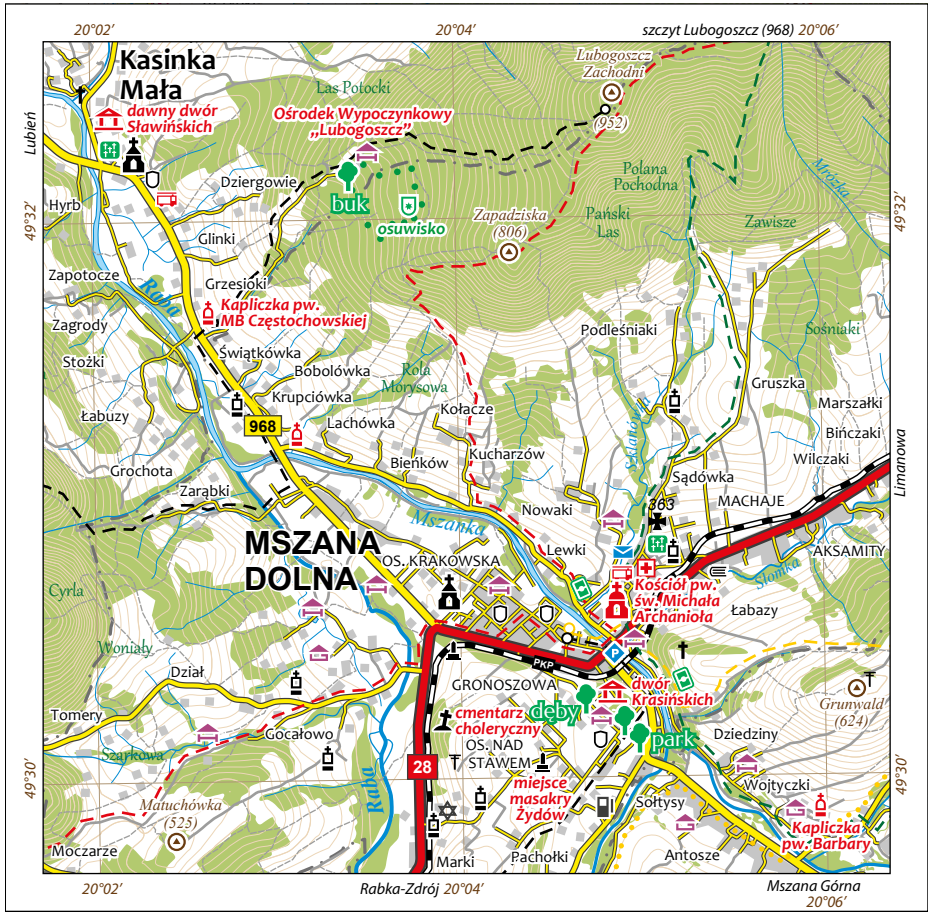

Zespół drzew parkowych
przy Młodzieżowym Zakładzie
Wychowawczym w Mszanie Dolnej
(nr rejestru 120702-003)

Lipa w otoczeniu kościoła w Łososinie Górnej
(nr rejestru 120701-002)

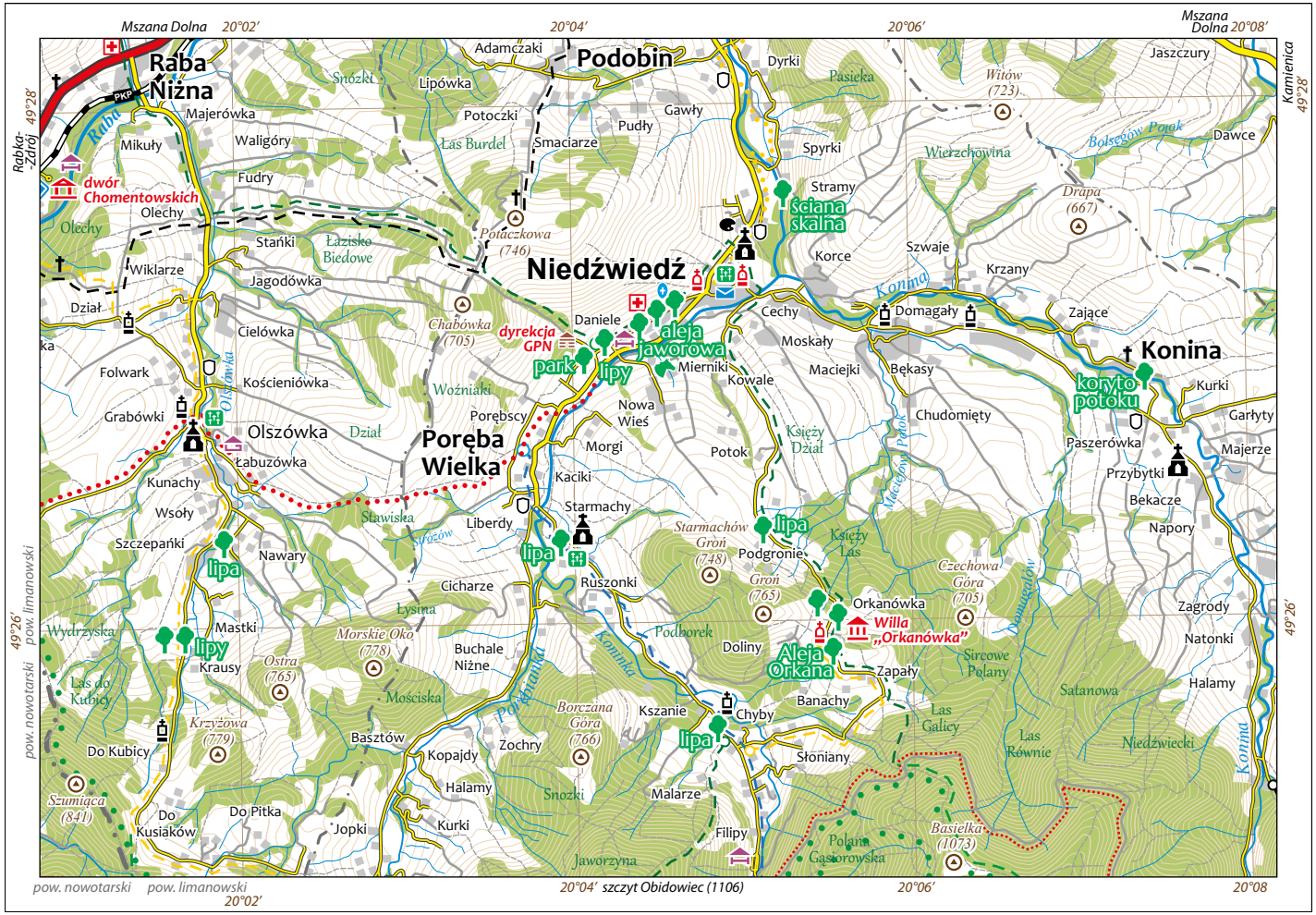

Lipa szerokolistna w Porębie Wielkiej w przysiółku Koninki koło kapliczki na podmurowaniu, po lewej stronie drogi do leśniczówki (nr rejestru 120710-006)

Koryto potoku Konina (nr rejestru 120710-010)

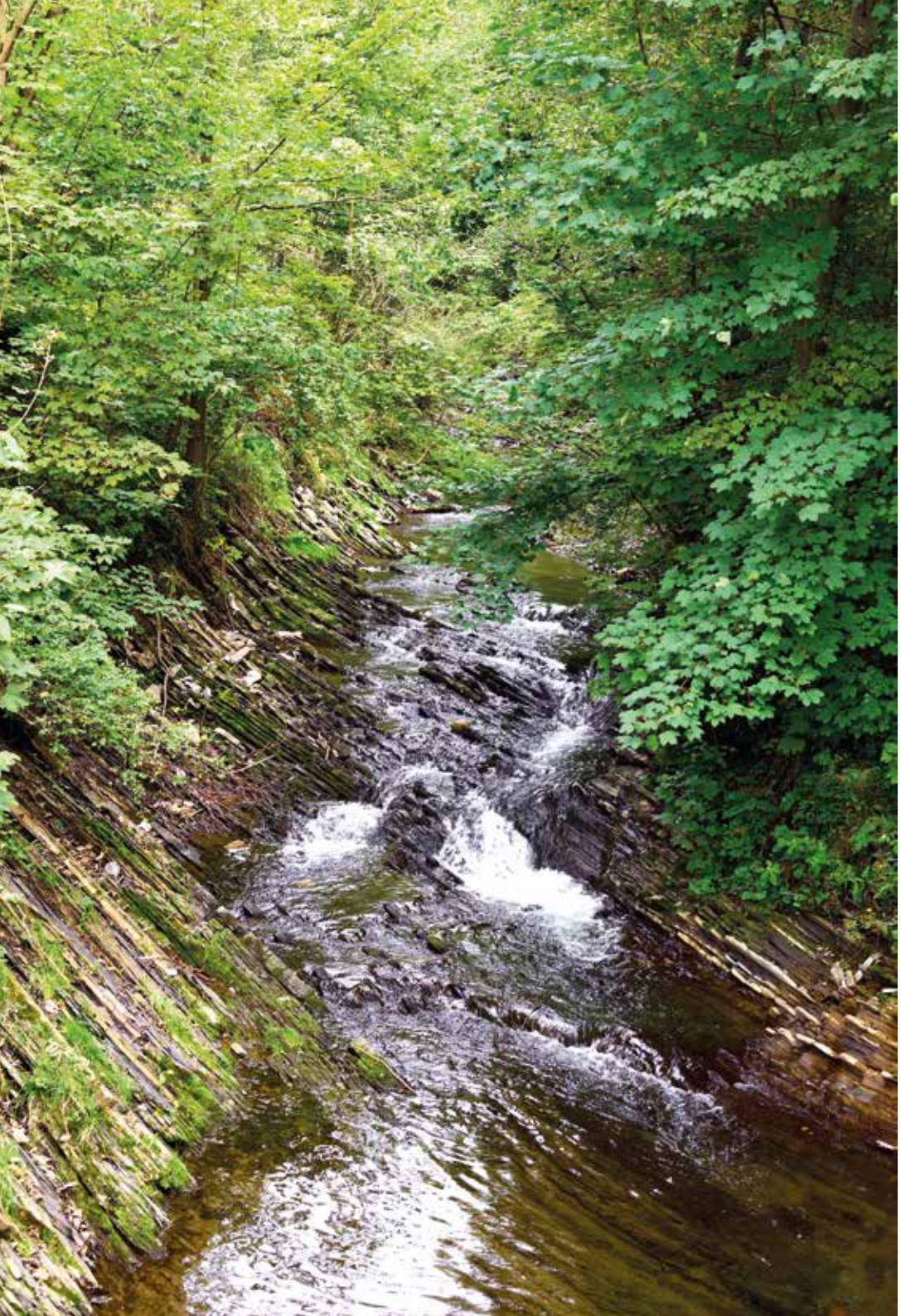

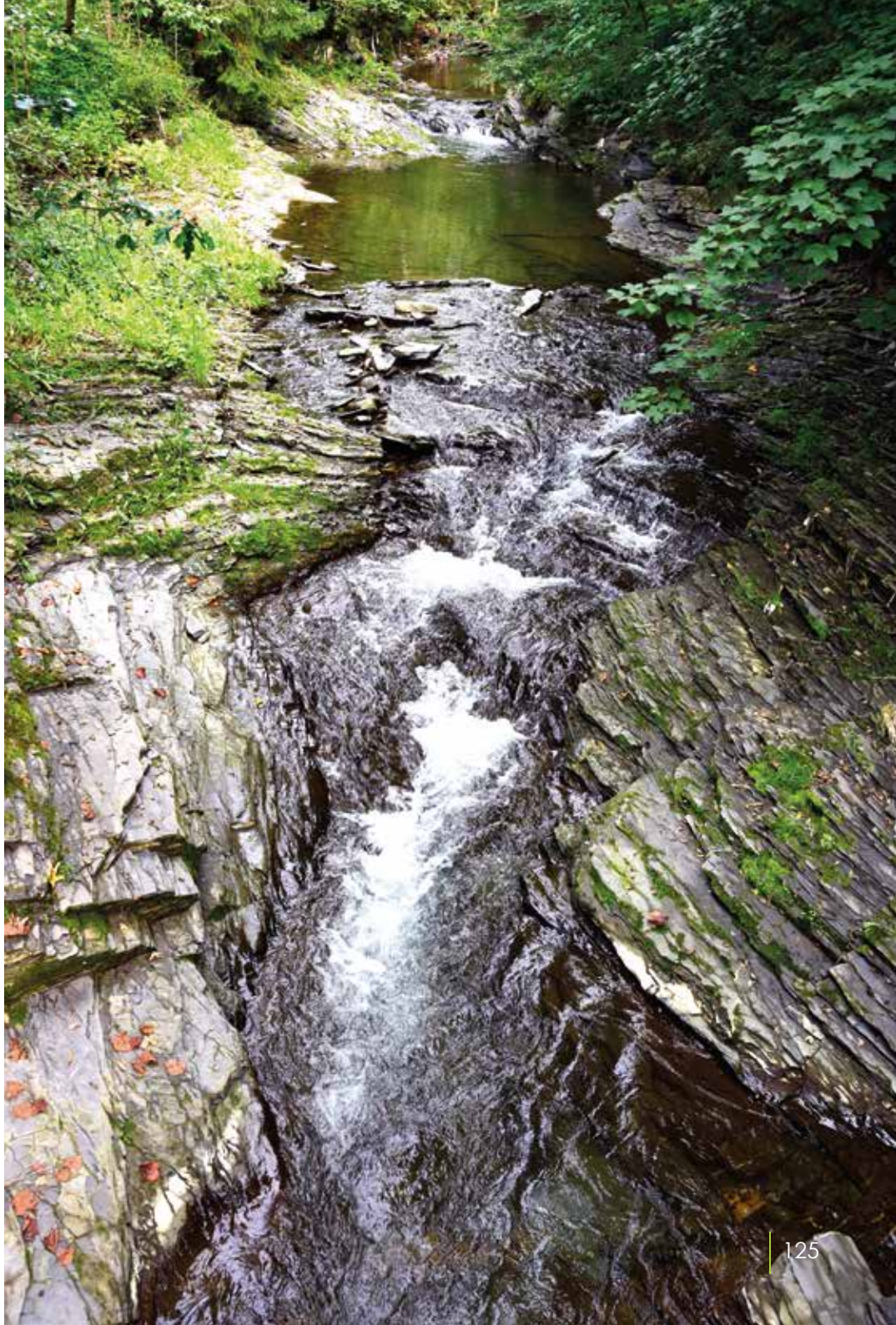

Grupy drzew w parku dworskim w Porębie Wielkiej
(nr rejestru 120710-005)

Lipa szerokolistna w Porębie Wielkiej
(nr rejestru 120710-002)

Aleja jaworów (Aleja Orkana) w Porębie Wielkiej
(nr rejestru 120710-008)

Orkanówka w Porębie Wielkiej

Wodospad „Spad” na Kamienicy w Szczawie (nr rejestru 120705-004)

Fragment koryta potoku Głębieniec z progami wodospadowymi, zlokalizowany w Szczawie - przysiółek Łuszczki (nr rejestru 120705-006)

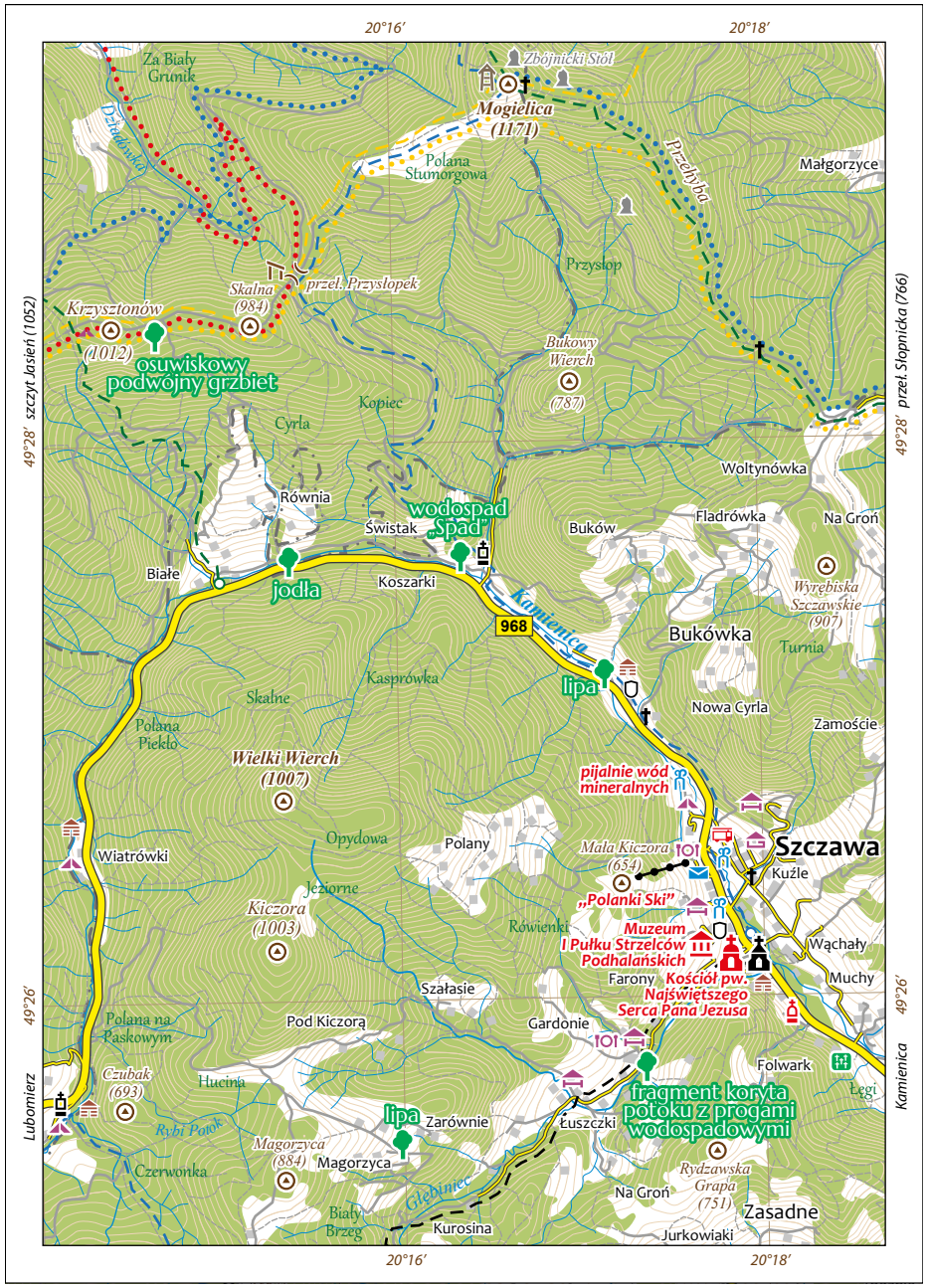

Na zdjęciach z prawej strony:
Lipa w miejscowości Zasadne na stoku Magorzycy (nr rejestru 120705-002)

Lipa przy zabytkowym kościele w Kasinie Wielkiej
(nr rejestru 120709-003)

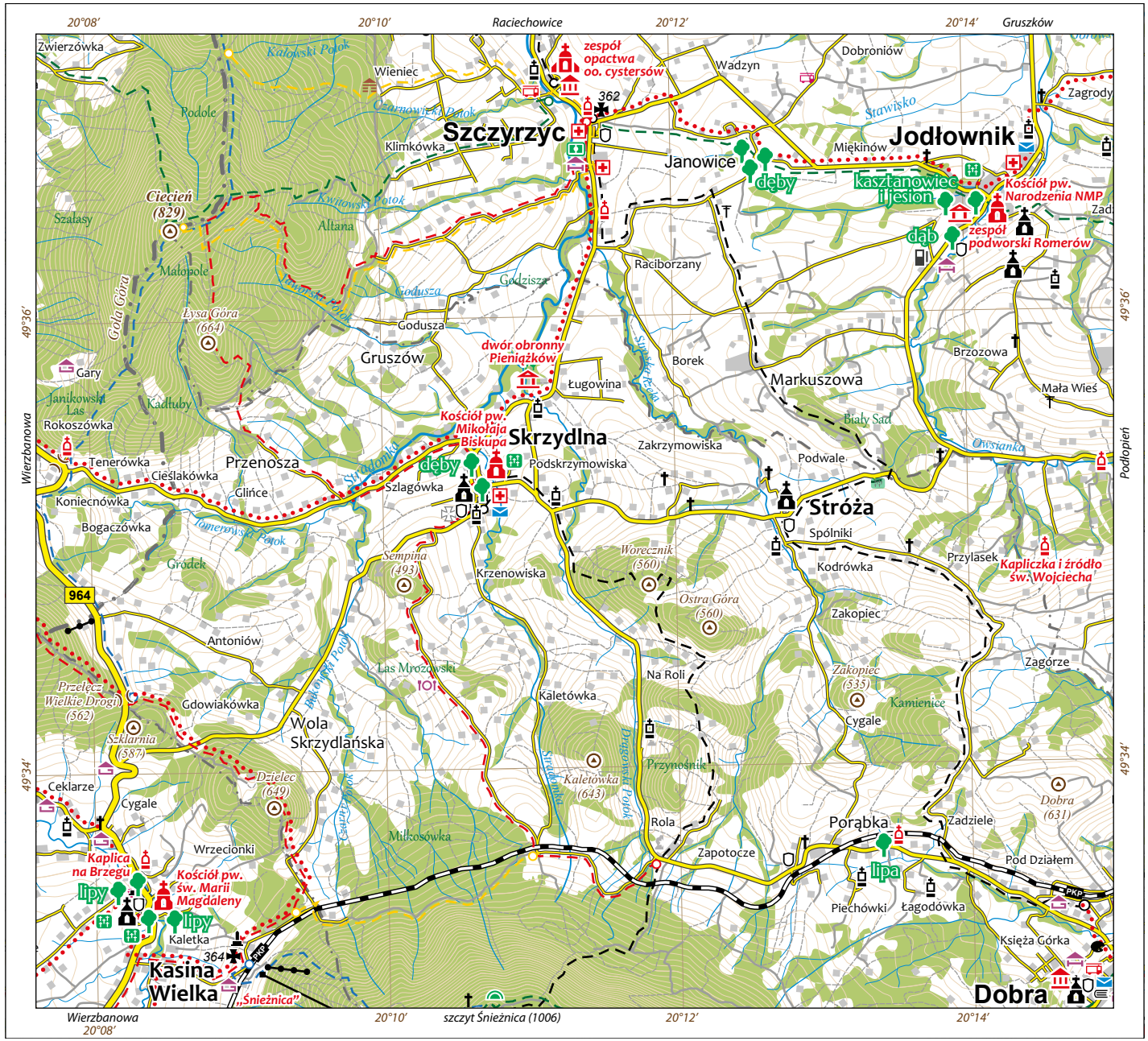

Dąb w Skrzydlnej (nr rejestru 120703-002)

Dąb szypułkowy w Jodłowniku (nr rejestru 120704-003)

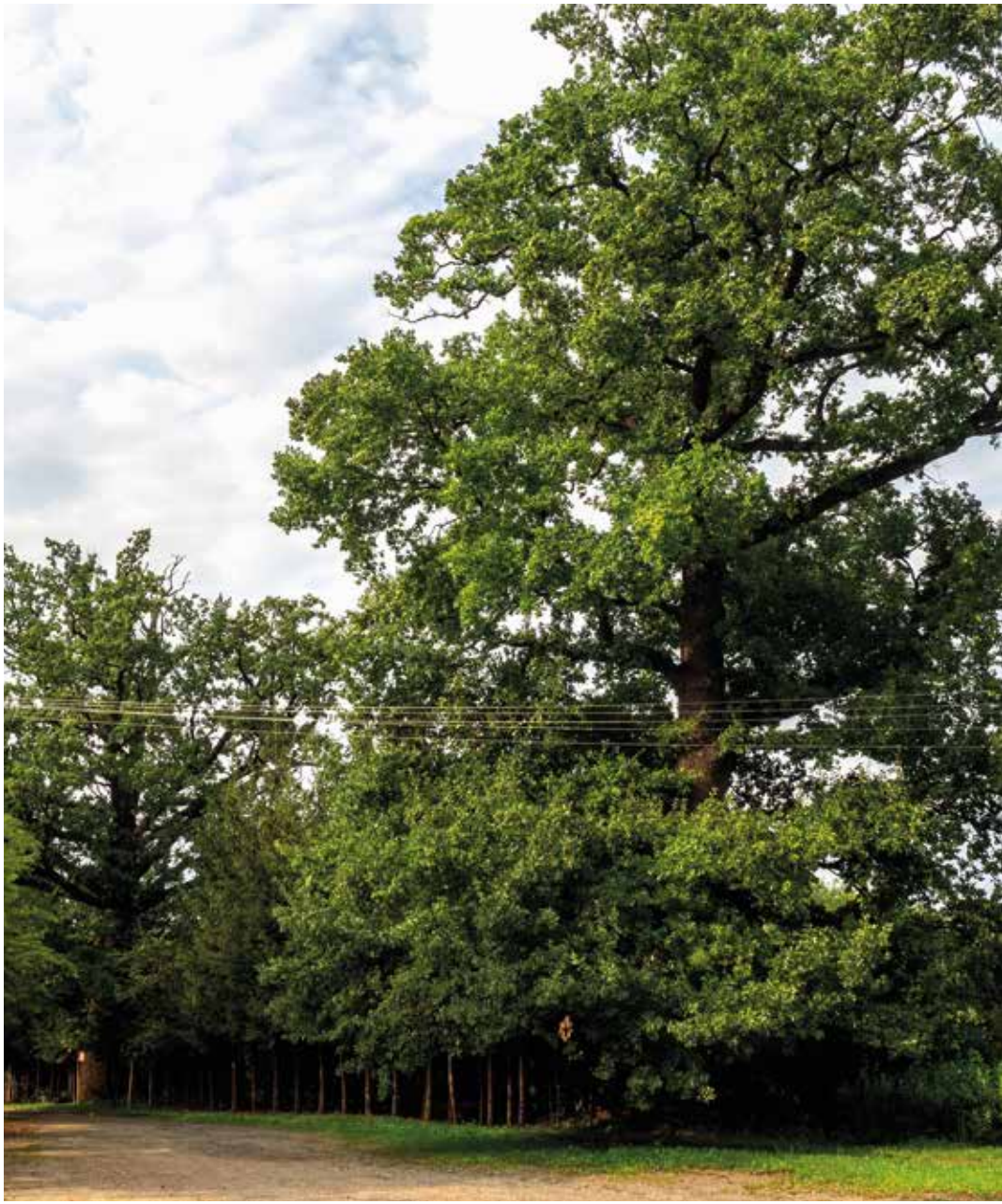

Grupa drzew w Skrzydlnej (nr rejestru 120703-006)

Cisy w Woli Skrzydlańskiej (nr rejestru 120703-003)

Lipa w Porąbce (nr rejestru 120703-004)

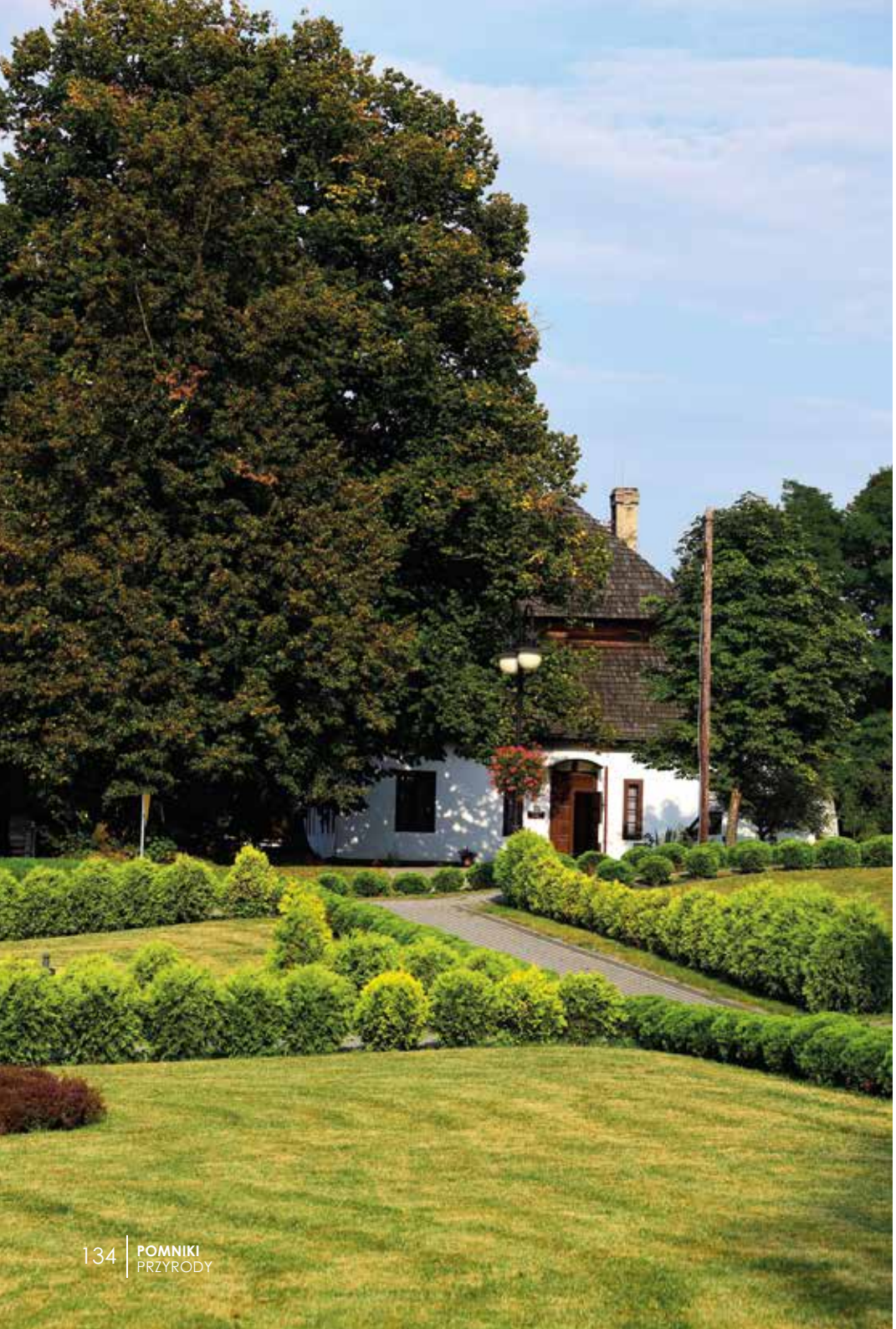

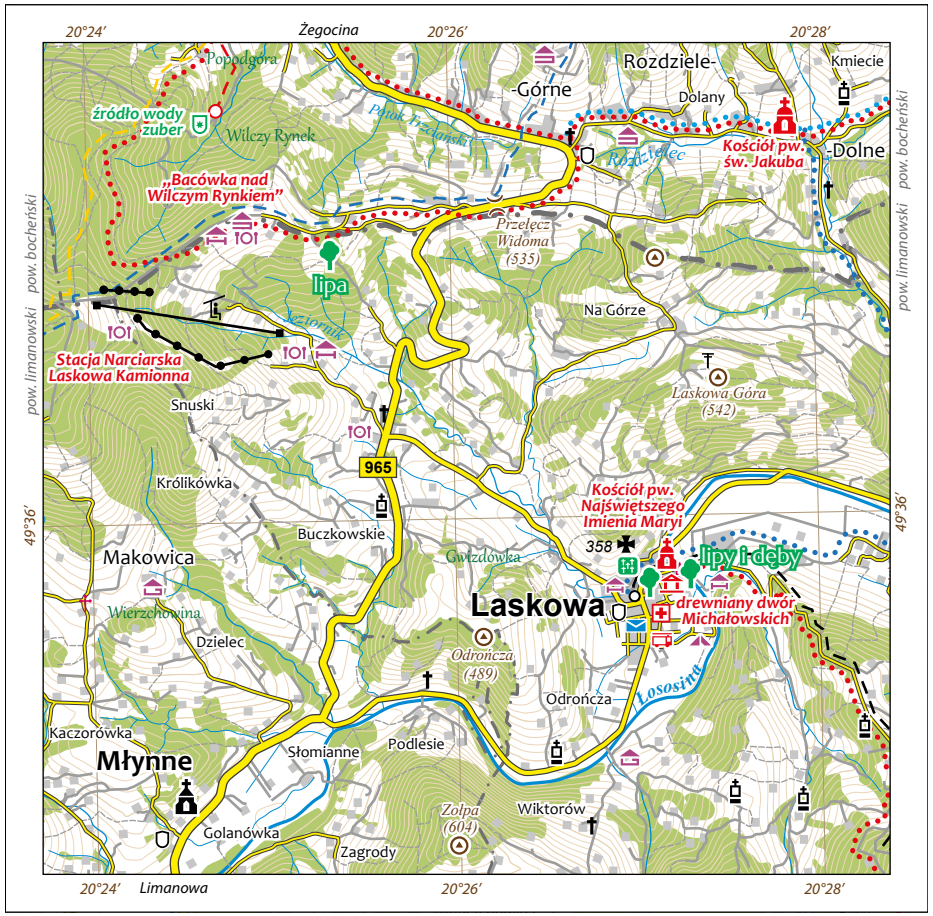

Lipy, dęby – aleja drzew przy dworze
w Laskowej (nr rejestru 120706-001)

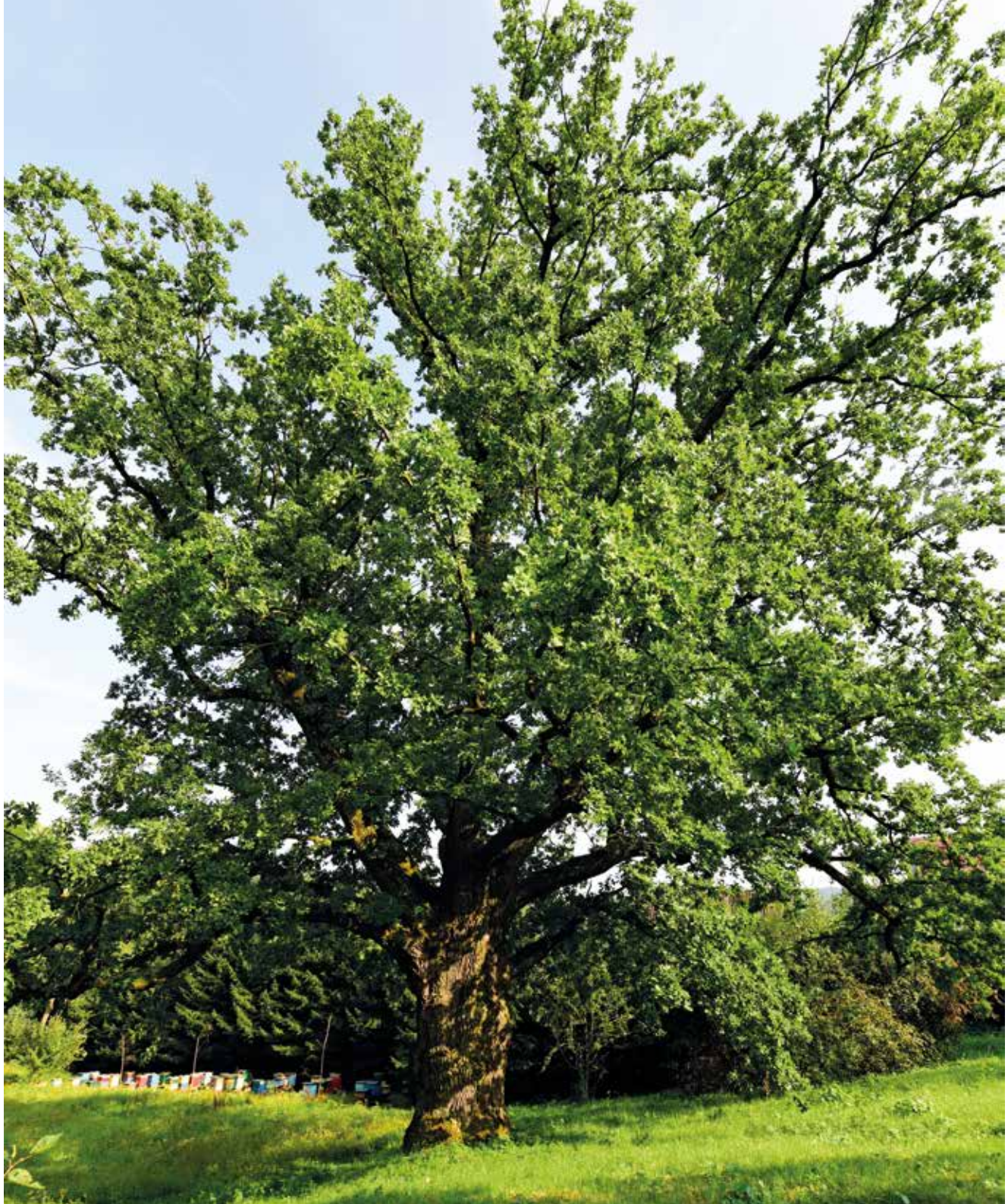

Lipy, dęby – aleja drzew przy dworze w Laskowej (nr rejestru 120706-001)

Lipa w Starej Wsi (nr rejestru 120707-003)

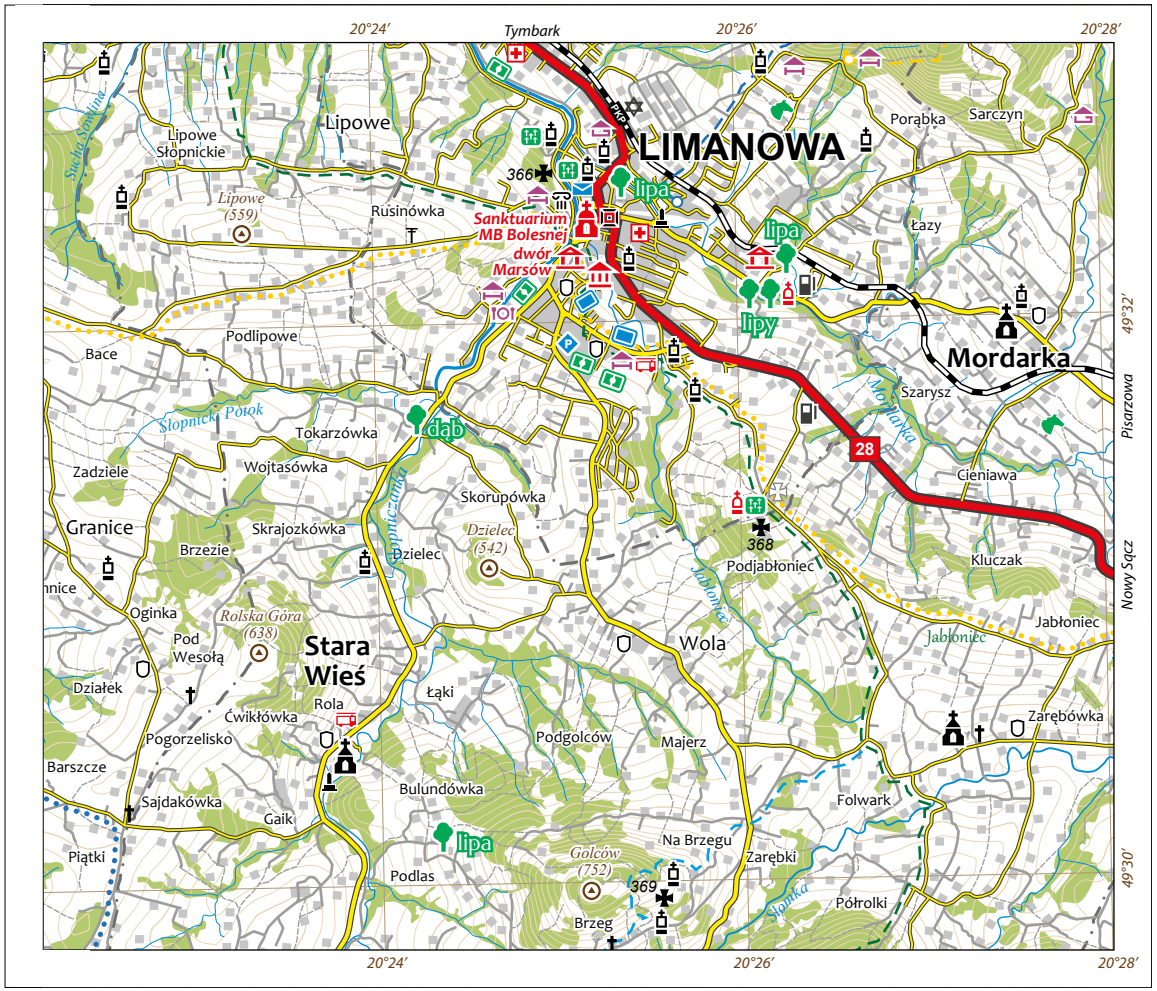

Lipa przy zabytkowej kapliczce w Limanowej, stojącej przy drodze Limanowa-Męcina (nr rejestru 120701-001)

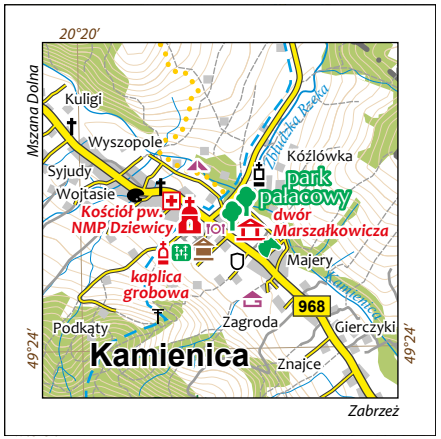

Drzewostan w parku pałacowym w Kamienicy (nr rejestru 120705-003)

Dąb w Pisarzowej (nr rejestru 120707-004)

Wiąz górski w Limanowej (nr rejestru 120707-006)

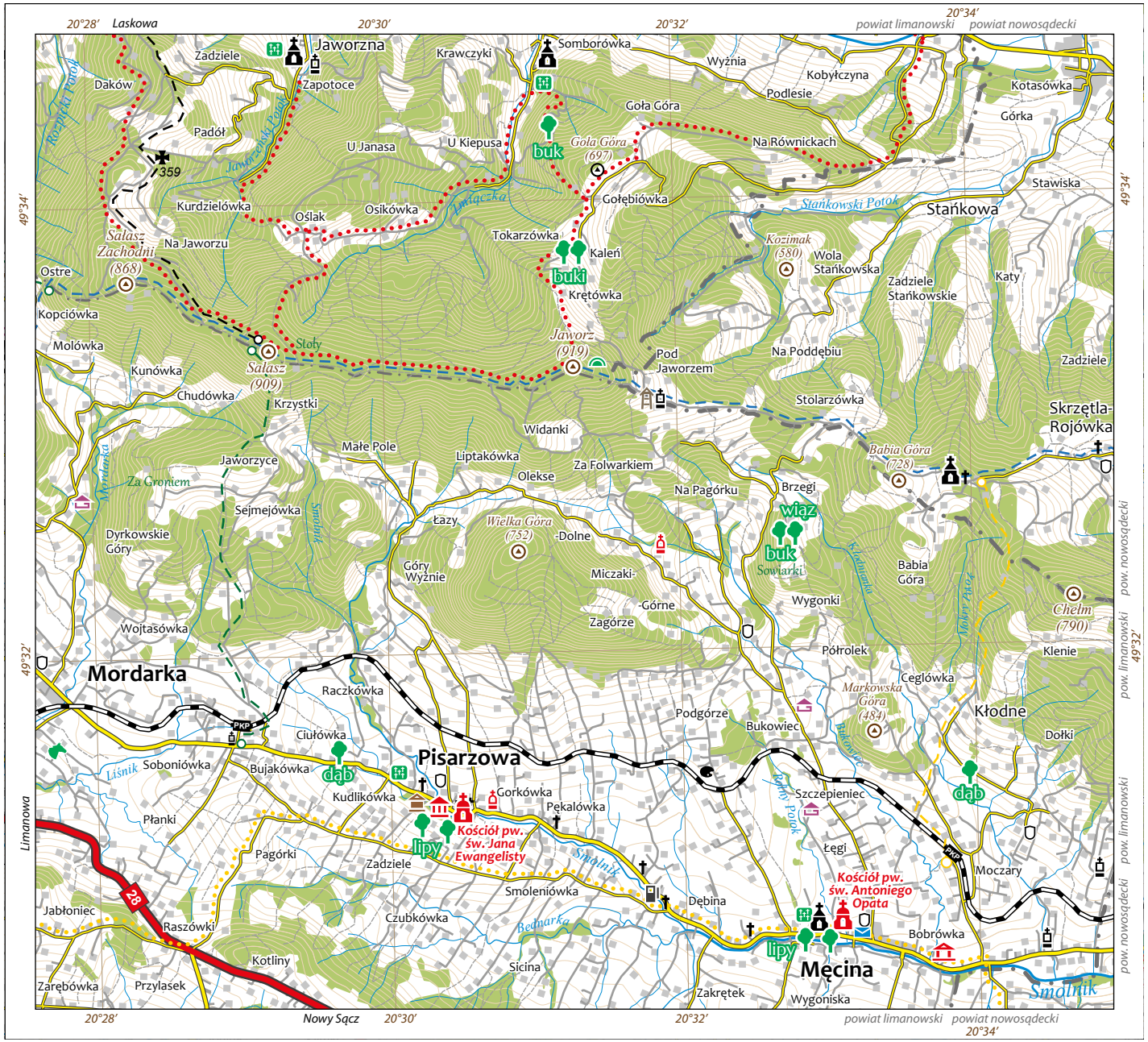

Dąb szypułkowy w miejscowości Kłodne (nr rejestru 120707-007)

Lipy w otoczeniu zabytkowego kościoła w Pisarzowej (nr rejestru 120707-005)

Lipy w otoczeniu XVI-wiecznego kościoła w Męcinie (nr rejestru 120707-002)

KRAKÓW
Dobczyce
Nowy Wlśnicz
Myślenice
Czchów
Rabka-Zdrój
Nowy Sącz
Nowy Sącz
Nowy Targ
Krościenko nad Dunajcem
Rytro
MYŚLENICE
Pcim
Lubień
Wiśniowa
Jodłownik
Tymbark
Dobra
Słopnice
LIMANOWA
Żegocina
Iwkowa
Laskowa
Łososina Dolna
MSZANA DOLNA
Niedźwiedź
RABKA-ZDRÓJ
Kamienica
Łukowica
Podegrodzie
Łącko
STARY SĄCZ
powiat myślenicki
powiat bocheński
powiat brzeski
powiat nowosądecki
powiat nowotarski
POŁUDNIOWOMAŁOPOLSKI
OBSZAR
CHRONIONEGO
KRAJOBRAZU
Cubla Góra (565)
Ciecień (829)
Łysina (891)
Lubomir (904)
Patryja (762)
Szczalba (654)
Przełęcz Wielkie Drogi (562)
Kostrza (730)
Kamionna (801)
Jastrząbka (557)
Laskowa Góra (542)
Kacza Góra (664)
Paproć (642)
Miejska Góra (715)
Salasz (909)
Jaworz (919)
Lipowe (559)
Śnieżnica (1006)
Lubogoszcz (968)
Strzebel (977)
Wiśnia (855)
Łopień (951)
Ćwilin (1072)
Przełęcz Rydza-Śmigłego (700)
Dzielec (542)
Kuklacz Przyszowski (637)
Golców (752)
Łyżka (803)
Przełęcz Glisne (634)
Luboń Wielki (1022)
Ostra (780)
Mogielica (1171)
Cichoń (926)
Ostra (925)
Kiczora (901)
Przełęcz Słopnicka (766)
Jasień (1052)
Modyń (1028)
Potaczkowa (746)
Spleźnia (730)
Kiczora (1003)
Przełęcz Przysłop (750)
Kudłoń (1273)
Gorc (1228)
Przełęcz Wierchmlynne (732)
Stare Wierchy (969)
Obidowiec (1106)
Turbacz (1315)
Jaworzyna Kamienicka (1288)
964
965
968
969
7
28
75
47
87
0 1 2 4 km
1:220 000

POŁUDNIOWOMAŁOPOLSKI OBSZAR CHRONIONEGO KRAJOBRAZU

1 października 1997 roku, w drodze Rozporządzenia nr 27 Wojewody Nowosądeckiego, został ustanowiony Obszar Chronionego Krajobrazu Województwa Nowosądeckiego. Aktualna nazwa została nadana dopiero w 2006 roku. Obecnie obowiązująca uchwała Sejmiku Województwa Małopolskiego nr XXXIV/578/13 z dnia 25 marca 2013 r. zastąpiła uchwałę nr XVIII/299/12 z 27 lutego 2012 r. Załącznik nr 1 do uchwały określa przebieg granic Obszaru.

Południowomałopolski Obszar Chronionego Krajobrazu zajmuje powierzchnię 364.176,0 ha i służy ochronie różnorodności krajobrazowej i ekosystemowej Beskidów. Na jego terenie znajdują się cenne obiekty przyrodnicze oraz węzły i korytarze ekologiczne sieci ECONET-PL. Największą część Obszaru stanowią ekosystemy leśne. Podmiotem sprawującym nadzór nad Obszarem jest Dyrektor Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego.

Południowomałopolski Obszar Chronionego Krajobrazu znajduje się w całości w granicach województwa małopolskiego. Geograficznie obejmuje: Beskid Makowski, Beskid Niski, Beskid Orawsko-Podhalański, Beskid Sądecki, Beskid Wyspowy, Działy Orawskie, Gorce, Kotlinę Orawsko-Podhalańską, Kotlinę Rabczańską, Kotlinę Sądecką, Pasmo Babiogórskie, Pieniny, Pogórze Ciężkowickie, Pogórze Jasielskie, Pogórze Rożnowskie, Pogórze Spisko-Gubałowskie, Rów Podtatrzański. Administracyjnie leży w obrębie powiatów: tatrzańskiego, myślenickiego, gorlickiego, suskiego, limanowskiego, nowosądeckiego, nowotarskiego oraz Nowego Sącza.

Na terenie powiatu limanowskiego Obszar znajduje się w granicach gmin: Kamienica, Mszana Dolna, Laskowa, Limanowa, Łukowica, Niedźwiedź, Dobra, Tymbark, Słopnice, miasto Mszana Dolna, miasto Limanowa. Według danych zamieszczonych na oficjalnej stronie powiatu limanowskiego w jego granicach znajduje się 56428,4 ha Obszaru.

Celem zabiegów ochronnych prowadzonych na Obszarze Chronionego Krajobrazu jest zapewnienie trwałości ekosystemów leśnych, jak również zwiększenie różnorodności biologicznej. Ponadto ochrona czynna ma sprzyjać utrzymywaniu i tworzeniu kompleksów leśnych, stref ekotonowych, korytarzy ekologicznych (szczególnie dla dużych ssaków). Ważnym działaniem jest także zalesianie gruntów nieprzydatnych w gospodarce rolnej, na których nie znajdują się żadne cenne siedliska przyrodnicze, ani nie stanowią punktów widokowych oraz powstrzymywanie sukcesji roślinnej prowadzącej do całkowitego zarastania cennych łąk i pastwisk. Drzewa okazałe lub posiadające dziuple oraz obumarłe pozostawia się aż do całkowitego rozkładu. Ochrona czynna pomaga także zachować śródleśne cieki, oczka wodne, polany, mokradła, torfowiska, wrzosowiska, murawy kserotermiczne i piaskowe, a także chronione siedliska roślin, zwierząt i grzybów. W celu zachowania siedlisk wilgotnych i ba-

data utworzenia	1997 r.
powierzchnia:	364176,0 ha
obszar administracyjny:	powiat tatrzański, myślenicki, suski, gorlicki, nowosądecki, nowotarski, limanowski, Nowy Sącz

giennych należy dbać o odpowiedni poziom wód gruntowych. Prowadzone są również zabiegi restytucyjne gatunków rzadkich i zagrożonych wyginięciem. Celem ochrony czynnej jest także tworzenie zróżnicowanego krajobrazu rolniczego, podejmowanie zabiegów agrotechnicznych oraz powiększanie trwałych użytków zielonych. Dodatkowo w zakresie ekosystemów wodnych prowadzi się zabiegi ochronne polegające na: zachowaniu zbiorników wodnych, tworzeniu szuwar, zakrzewień, zadrzewień wzdłuż brzegów obszarów wodnych, zwiększaniu retencji wodnej oraz regulacji cieków wodnych.

Zakazy obowiązujące na terenie Południowomałopolskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu dotyczą: zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia nor, legowisk, schronień, miejsc rozrodu, tarlisk, złożonej ikry, podejmowania przedsięwzięć wpływających na środowisko, umyślnego niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, wydobywania skał (w tym torfu), skamieniałości (w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt), minerałów, prowadzenia prac ziemnych powodujących trwałą zmianę rzeźby terenu, chyba że prace te są związane z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym lub przeciwosuwiskowym albo mają związek z urządzeniami wodnymi, zmieniania stosunków wodnych, usuwania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy, terenów wodno-błotnych, umieszczania budynków w odległości bliższej niż 25 m od brzegów rzek, jezior i innych.

Od wielu z tych zakazów występują wyjątki pozwalające na powyższe działania pod pewnymi warunkami.

Puszczyk uralski

Panorama Tatr z miejscowości Wysokie

Modraszka

Sosnówka

Fragment lasu bukowego na stoku Jaworza

Panorama Beskidów i Tatr z wieży widokowej na stoku Jaworza

Panorama Wierzbanowskiej Góry, Śnieżnicy, Mogielicy i Ćwilina ze stoku Lubomira

Przełęcz Edwarda Rydza-Śmigłego w Chyszówkach

Panorama Beskidów ze stoku Magorzycy

Panorama Beskidów z Pasierbieckiej Góry

LEGENDA

MAPY W SKALI 1:50 000

- zabudowa, las
- zbiornik wodny
- droga krajowa (28)
- droga wojewódzka (969)
- droga główna
- droga lokalna
- droga lokalna mniejsza
- ścieżka
- kolej, stacja kolejowa (PKP)
- poziomice (cięcie co 10 i 50 m)
- granica powiatu
- granica gminy
- rzeka, potok (Słomka)

MAPY W SKALACH OD 1:80 000 DO 1:220 000

- zabudowa, las
- zbiornik wodny
- droga krajowa (28)
- droga wojewódzka (969)
- droga główna
- kolej
- poziomice (cięcie co 80 m)
- granica powiatu limanowskiego
- granica powiatu
- granica gminy
- rzeka, potok (Słomka)

OZNACZENIA WSPÓLNE DLA WSZYSTKICH MAP

- park narodowy
- otulina parku narodowego
- rezerwat przyrody
- otulina rezerwatu przyrody
- Natura 2000 - obszar ptasi (PLB)
- Natura 2000 - obszar siedliskowy (PLH)
- obszar chronionego krajobrazu
- pomnik przyrody
- szlaki turystyczne piesze
- szlaki turystyczne rowerowe
- klasztor zabytkowy, kościół zabytkowy, kościół
- kapliczka zabytkowa, kapliczka
- zabytkowy krzyż przydrożny, krzyż przydrożny
- cmentarz, cmentarz z I wojny światowej
- dwór, muzeum, izba regionalna
- grodzisko
- centrum miasta, pomnik
- dom kultury, biblioteka, galeria
- hotel, agroturystyka
- schronisko, pole namiotowe
- restauracja
- szkoła, poczta
- ośrodek zdrowia, straż pożarna, policja
- stacja benzynowa
- ośrodek jeździecki
- maszt telekomunikacyjny
- boisko, basen
- leśniczówka, pijalnia wód milenarnych
- wieża widokowa, wiata turystyczna
- skała
- jaskinia
- osobliwości natury
- szczyt, przełęcz

REGIS WYDAWNICTWO

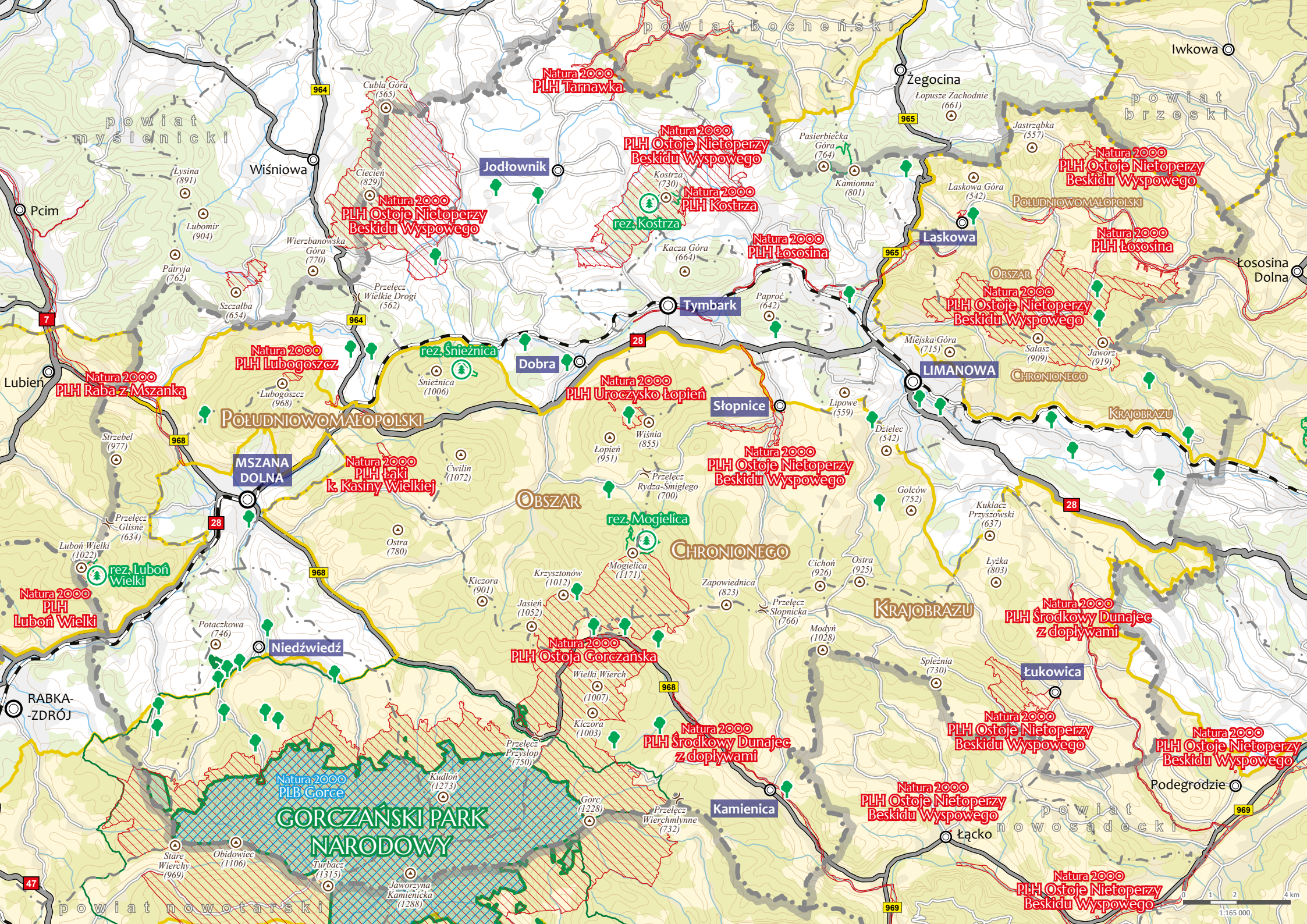
powiat bocheński
powiat myślenicki
powiat brzeski
powiat nowosądecki
powiat nowotarski
Iwkowa
Żegocina
Wiśniowa
Pcim
Lubień
Jodłownik
Tymbark
Dobra
Słopnice
LIMANOWA
Laskowa
Łososina Dolna
MSZANA DOLNA
Niedźwiedź
RABKA-ZDRÓJ
Łukowica
Kamienica
Łącko
Podegrodzie
Natura 2000 PLH Tarnawka
Natura 2000 PLH Ostoje Nietoperzy Beskidu Wyspowego
Natura 2000 PLH Kostrza
rez. Kostrza
Natura 2000 PLH Łososina
Natura 2000 PLH Lubogoszcz
rez. Śnieżnica
Natura 2000 PLH Raba z Mszanką
Natura 2000 PLH Uroczysko Łopień
Natura 2000 PLH Łąki k. Kasiny Wielkiej
Natura 2000 PLH Luboń Wielki
rez. Luboń Wielki
rez. Mogielica
Natura 2000 PLH Ostoja Gorczańska
Natura 2000 PLH Środkowy Dunajec z dopływami
Natura 2000 PLB Gorce
GORCZAŃSKI PARK NARODOWY
Południowomałopolski Obszar Chronionego Krajobrazu
Cubla Góra (565)
Ciecień (829)
Łysina (891)
Lubomir (904)
Patryja (762)
Szczałba (654)
Wierzbanowska Góra (770)
Przełęcz Wielkie Drogi (562)
Kostrza (730)
Kacza Góra (664)
Pasierbiecka Góra (764)
Kamionna (801)
Łopusze Zachodnie (661)
Jastrząbka (557)
Laskowa Góra (542)
Paproć (642)
Miejska Góra (715)
Sałasz (909)
Jaworz (919)
Lipowe (559)
Dzielec (542)
Śnieżnica (1006)
Lubogoszcz (968)
Strzebel (977)
Ćwilin (1072)
Łopień (951)
Wiśnia (855)
Przełęcz Rydza-Śmigłego (700)
Golców (752)
Kuklacz Przyszowski (637)
Łyżka (803)
Przełęcz Glisne (634)
Luboń Wielki (1022)
Ostra (780)
Kiczora (901)
Krzysztonów (1012)
Mogielica (1171)
Jasień (1052)
Zapowiednica (823)
Cichoń (926)
Ostra (925)
Przełęcz Słopnicka (766)
Modyń (1028)
Potaczkowa (746)
Wielki Wierch (1007)
Kiczora (1003)
Spleźnia (730)
Przełęcz Przysłop (750)
Kudłoń (1273)
Gorc (1228)
Przełęcz Wierchmłynne (732)
Stare Wierchy (969)
Obidowiec (1106)
Turbacz (1315)
Jaworzyna Kamienicka (1288)
7
28
47
964
965
968
969
0 1 2 4 km
1:165 000

Hala Długa z bacówką oraz terenową stacją edukacyjną GPN

ISBN 978-83-65984-54-8

www.powiat.limanowski.pl